

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านยอดดอยวิทยา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ดังนี้

1. การพัฒนาหลักสูตร

- 1.1 ความหมายของหลักสูตร
- 1.2 ความสำคัญของหลักสูตร
- 1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร
- 1.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร
- 1.5 รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร
- 1.6 หลักในการพัฒนาหลักสูตร
- 1.7 กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร

2. หลักสูตรสถานศึกษา

- 2.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.2 องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา
- 2.3 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

3. การประเมินหลักสูตร

- 3.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร
- 3.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร
- 3.3 ระยะเวลาในการประเมินหลักสูตร
- 3.4 ลักษณะของการประเมินหลักสูตร
- 3.5 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. การพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรถือเป็นวิธีการหนึ่งในการที่จะทำให้หลักสูตรดีขึ้น สมบูรณ์ขึ้น สะดวกขึ้นและอาจเป็นการปรับปรุงหลักสูตรให้สอดคล้องกับสภาพสังคมท้องถิ่น ปัญหาใกล้ตัว หรือการสร้างหลักสูตรขึ้นใหม่เพื่อเสริมหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องอำนวยความสะดวกแก่นักเรียนในการพัฒนาคุณภาพชีวิต อาชีพ เศรษฐกิจนั้น ได้มีการศึกษาเอกสารเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรประกอบด้วย ความหมายของหลักสูตร ความสำคัญของหลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร หลักในการพัฒนาหลักสูตร กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1.1 ความหมายของหลักสูตร

ราชบัณฑิตยสถาน (2546 : 1272) ให้ความหมายของหลักสูตร ไว้พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ว่า “ประมวลวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในการศึกษา เพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง”

บรรพต สุวรรณประเสริฐ (2544 : 14 – 15) สรุปความหมายของหลักสูตรในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง รายวิชาหรือเนื้อหาสาระที่ใช้สอน ความหมายของหลักสูตรในลักษณะที่เน้นรายวิชาและเนื้อหาสาระ จะเน้นที่การกำหนดเค้าโครงหรือหัวข้อและรายละเอียดของเนื้อหาที่จะสอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้
 2. หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนหรือสถานศึกษาจัดให้แก่ผู้เรียนความหมายของหลักสูตร เน้นประสบการณ์ของผู้เรียน โดยจะเป็นประสบการณ์ใดก็ได้เมื่อผ่านเข้าไปในการรับรู้ของผู้เรียนย่อมดีกว่าเป็นหลักสูตร
 3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมการเรียนการสอน หลักสูตร คือ กิจกรรมการเรียนการสอนชนิดต่าง ๆ ที่เตรียมการไว้และจัดให้แก่ผู้เรียน โดยโรงเรียนหรือระบบโรงเรียนและหลักสูตร คือ ประมวลวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ ของนักเรียนภายใต้การควบคุมของโรงเรียน
 4. หลักสูตร หมายถึง สิ่งที่สังคมคาดหวังหรือมุ่งหวังจะให้ผู้เรียนได้รับ หมายความว่า หลักสูตรในลักษณะนี้เป็นการตัดสินใจก่อนที่จะดำเนินการเรียนการสอน ซึ่งจะเกี่ยวข้องกับ การจัดลำดับของเนื้อหาวิชา การเลือกเนื้อหาสาระที่เหมาะสมสำหรับนำมาใช้สอนและเลือกวัสดุอุปกรณ์รวมทั้งกฎเกณฑ์ในการจัดกลุ่ม เพื่อให้การสอนเป็นไปอย่างได้ผลมากที่สุด
- ชูศรี สุวรรณโชติ (2544 : 41 – 42) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังนี้

1. หลักสูตร คือ ประสบการณ์ทุกชนิดที่ครูให้กับนักเรียน
2. หลักสูตร คือ รายวิชาและเนื้อหาวิชาที่สร้างขึ้นให้กับผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้
3. หลักสูตร คือ ประมวลกิจกรรมต่าง ๆ ที่ครูจัดให้กับผู้เรียน
4. หลักสูตร คือ ปฏิริยาสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนและสิ่งแวดล้อมในการเรียน
5. หลักสูตร คือ ความคาดหวังที่ครูกำหนดไว้ให้ผู้เรียนบรรลุถึงจุดหมายปลายทาง
6. หลักสูตร คือ เครื่องกำหนดชี้แนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในอนาคต

ของสังคมนั้น ๆ

กมล สดประเสริฐ (อ้างถึงในรัชชัย ชัยจิราชากุล, 2529 : 10) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้คือ หลักสูตรมิได้หมายความว่าเพียงหนังสือหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น แต่หมายถึงกิจกรรมและประสบการณ์ทั้งหมดที่จัดให้กับ ซึ่งรวมถึงการสอนของครูต่อนักเรียนด้วย

ศิริพร วรินทร์ (2546 : 8) กล่าวว่าหลักสูตร คือ มวลประสบการณ์ที่โรงเรียนได้จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีการพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและเจตคติที่ดี สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

ศิริพร จิปนวัฒนา (2547 : 27) ได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตร หมายถึง เนื้อหาวิชาที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียน เช่น วิชาภูมิศาสตร์ เป็นต้น
2. หลักสูตร หมายถึง แผนการเรียนหรือโปรแกรมการศึกษา ซึ่งประกอบด้วยรายละเอียดของวิชาต่าง ๆ ที่ผู้เรียนจะต้องเรียนเพื่อสำเร็จการศึกษาในระดับใดระดับหนึ่ง
3. หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมหรือประสบการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้กับผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่าง ๆ ทั้งทางด้านความรู้ ทักษะและเจตคติเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมนั้น ๆ ได้อย่างมีความสุข

ศิริลักษณ์ ฉวี (2549 : 10) สรุปไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งด้านเนื้อหาวิชาและด้านกิจกรรมต่าง ๆ ที่โรงเรียนจัดให้แก่ผู้เรียนในแต่ละระดับได้เรียนรู้ทั้งในและนอกห้องเรียนโดยคาดหวังว่าจะให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

ฉันท ชาติทอง (2550 : 4) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรว่าเป็นการบูรณาการศิลปะการเรียนรู้และมวลประสบการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การกำหนดแผนงานไว้ล่วงหน้า โดยสามารถปรับปรุง พัฒนา ให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนได้มีความรู้ความสามารถสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

จากความหมายดังกล่าวสรุปได้ว่า หลักสูตร หมายถึง กิจกรรมและมวลประสบการณ์ทั้งหลายทั้งปวงที่กำหนดขึ้นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งในและนอกสถานที่ โดยอาศัยข้อกำหนดหรือ

แผนหรือโครงการจัดการศึกษาเป็นแนวในการจัด เพื่อให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ มีความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรมและประสบการณ์ สามารถพัฒนาตัวผู้เรียนให้เจริญงอกงามในทุก ๆ ด้าน สามารถดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุขหรือตามเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้

1.2 ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหลักและหัวใจของการจัดการเรียนการสอน เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมายของการศึกษา ความเข้าใจในเรื่องของหลักสูตรและการเรียนการสอนจะทำให้ผลการจัดการศึกษาดำเนินไปด้วยดีทั้งแก่ตัวผู้เรียนเองและช่วยให้ครูได้มีทิศทางและสิ่งกำหนดในการสอน ซึ่งมีผู้ให้ความสำคัญของหลักสูตร ไว้ดังนี้

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2546 : 24) ได้ให้ความสำคัญของหลักสูตร ไว้ว่า

1. งานด้านหลักสูตรและการสอน ทำให้การศึกษาดำเนินการไปสู่เป้าหมายที่วางไว้
2. งานด้านหลักสูตร ทำให้การศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตามเป้าหมาย
3. หลักสูตร เปรียบเหมือนแบบแปลนการจัดการเรียนการสอน หลักสูตรบ่งบอกวัตถุประสงค์ที่ต้องการมีอะไรบ้าง จะใช้อะไรเป็นวัสดุและอุปกรณ์จะสอนอย่างไรบ้าง เพื่อช่วยในด้านการเรียนการสอน หลักสูตรจึงมีความสำคัญ เป็นแผนยุทธศาสตร์ที่จะนำไปสู่ความสำเร็จที่ต้องการเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานของครูที่จะจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้มีความรู้ ทักษะ ความประพฤติ มีเจตคติที่ดีต่อวิชาชีพ

สุนีย์ ภูพันธ์ (2546 : 17) กล่าวว่า ถ้าไม่มีหลักสูตร การจัดการศึกษาจะไม่สำเร็จตามเป้าหมาย หลักสูตรจึงเสมือนหัวใจของการศึกษาโดยสรุปถึงความสำคัญไว้ 10 ประการ ดังนี้

1. หลักสูตรเปรียบเหมือนบ้ำหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็น โครงการและเป็นแนวทางในการให้การศึกษา
4. ในระดับโรงเรียน หลักสูตรจะเป็นแนวปฏิบัติแก่ครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและการพัฒนาการของเด็ก

ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

6. เป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่าผู้เรียนและสังคมควรได้รับ

สิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์โดยตรง

7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า เนื้อหาวิชาอะไรบ้างที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างราบรื่น เป็นพลเมืองที่ดีของประเทศไทยและบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม

8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่า วิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุกเป็นอย่างไร

9. หลักสูตรจะสามารถทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตได้อย่างไร

10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะและเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคมและบำเพ็ญตนให้ได้ประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

พนิต ธารทอง (2550 : 45) กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความสำคัญต่อการพัฒนาคนในสังคมให้มีคุณลักษณะที่สังคมคาดหวัง หลักสูตรเป็นเครื่องมือที่จะทำให้การจัดการศึกษาบรรลุตามจุดหมายที่กำหนดไว้โดยหลักสูตร มีส่วนสำคัญในการส่งเสริมความจริงใจของบุคคล สามารถปลูกฝัง พฤติกรรม คุณธรรม จริยธรรม วางรากฐานความคิดที่เป็นการสนับสนุนและสอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง เพื่อให้ผู้เรียนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม สามารถทำให้ผู้เรียนค้นพบความสำคัญความสามารถ ความสนใจ ความถนัดที่แท้จริงของตนเองและพัฒนาได้เต็มตามศักยภาพ นอกจากนี้ยังเป็น โครงการ แผนงาน ข้อกำหนดที่ชี้แนะให้ผู้บริหารการศึกษา ครู อาจารย์ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องนำไปดำเนินงานสู่การปฏิบัติจริงอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ

ศิริลักษณ์ ณีว (2549 : 12) สรุปถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เป็นหลักยึดสำหรับผู้บริหารการศึกษา หัวหน้าสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียน เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์หรือจุดหมายของหลักสูตร

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่า หลักสูตรมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการจัดการเรียนการสอนและพัฒนาประชากรของประเทศชาติ เพราะหลักสูตรเป็นตัวชี้บ่งให้เห็นถึงความเจริญของประเทศชาติ ศักยภาพของประชากร เป็นแนวปฏิบัติงานของผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอน เป็นสิ่งที่กำหนดให้ผู้เรียนได้รับทราบว่าตนเองจะได้เรียนรู้อะไรบ้างที่จะเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม เป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้รับการศึกษาเสมอภาคตามวัยและยังชี้ให้เห็นแนวโน้มของสังคมในอนาคตได้อีกด้วย

1.3 องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตร หมายถึง ส่วนสำคัญต่าง ๆ ที่ประกอบกันเป็นหลักสูตรและทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์ครบถ้วน

กรมวิชาการ (2545 : 2) ได้กำหนดองค์ประกอบของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ไว้ว่า ประกอบด้วยหลักการ จุดหมาย โครงสร้าง การจัดหลักสูตรการจัดเวลาเรียน การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ สารและมาตรฐานการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ การกำกับ ติดตาม ประเมินและรายงาน

ศิริพร ชีปนวัฒนา (2547 : 24) กล่าวว่าโดยทั่วไปแล้วหลักสูตรจะต้องประกอบด้วยสาระสำคัญ 4 ประการ

1. ความมุ่งหมาย (Objectives) คือ ข้อความที่แสดงความต้องการหรือความประสงค์ ตลอดจนแนวทางหรือจุดมุ่งหมายปลายทางของผู้เรียนหรือผู้สำเร็จการศึกษาตามหลักสูตรนั้น ๆ

2. เนื้อหาวิชา (Content) คือ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ในการเรียนที่จัดให้แก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ หรือเปลี่ยนพฤติกรรมไปตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตร

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation) คือ การที่ผู้บริหารโรงเรียนและครูนำหลักสูตรที่เป็นรูปเล่ม รวมทั้งเอกสารหลักสูตรอื่น ๆ ไปใช้ปฏิบัติ เพื่อให้บังเกิดผลตามความมุ่งหมายของหลักสูตร หัวใจของการนำหลักสูตรไปใช้ คือ การสอนของครู ซึ่งผู้บริหารสถานศึกษาจะเป็นผู้อำนวยการความสะดวกในการสอน

4. การประเมินผล (Evaluation) คือ การหาคำตอบว่าหลักสูตรสัมฤทธิ์ผลตามที่กำหนดไว้ในความมุ่งหมายหรือไม่ มากน้อยเพียงใด ถ้าไม่บรรลุความมุ่งหมายนั้น มีอะไรเป็นสาเหตุ

ปิยะดา พูลทาจาร์ (2547 : 5) ได้รวบรวมแนวคิดของนักการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ดังนี้

ไทเลอร์ (Tyler) ได้ให้แนวคิดในการพัฒนาหลักสูตรและวางแผนการสอนไว้ว่าผู้ดำเนินการ จะต้องคำนึงถึงองค์ประกอบของหลักสูตร 4 ประการ ดังนี้

1. การกำหนดจุดมุ่งหมาย
2. การเลือกเนื้อหาวิชา
3. การจัดประสบการณ์การเรียนรู้
4. การประเมินผลหลักสูตร

ทาบา (Taba) มีความเห็นว่า หลักสูตรควรมีองค์ประกอบอย่างน้อย 3 ประการ คือ 1) จุดมุ่งหมาย ประกอบด้วย จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ 2) เนื้อหาสาระและประสบการณ์การเรียนรู้ และ 3) การประเมินผล

โบแชมป์ (Beauchamp) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญที่ต้องเขียนไว้ในหลักสูตร 4 ประการ คือ 1) เนื้อหาสาระและวิธีการจัด 2) จุดมุ่งหมายทั่วไปและจุดมุ่งหมายเฉพาะ 3) แนวการนำหลักสูตรไปใช้สอนและ 4) การประเมินผล

กรมวิชาการ (2545 : 22-23) ได้กล่าวถึง องค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

(ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย พุทธศักราช 2524 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบด้วย

1. หลักการแสดงถึงแนวคิดหลักการของการจัดทำหลักสูตร ซึ่งจะเป็นแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบส่วนอื่น ๆ ของหลักสูตรให้มีความสอดคล้องกันตลอดแนวและอยู่ภายใต้หลักการเดียวกัน การกำหนดหลักการของหลักสูตรต้องมีการวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น ประวัติศาสตร์ ปรัชญา สังคมวิทยา จิตวิทยา ฯลฯ รวมทั้งวิเคราะห์เหตุการณ์ สถานการณ์ทั้งในอดีต ปัจจุบันและอนาคต เพื่อนำไปใช้กำหนดหลักการได้อย่างครอบคลุมและตอบสนองต่อความต้องการของทุกฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ
2. จุดมุ่งหมาย แสดงถึงสิ่งที่คาดหวังให้เกิดกับผู้เรียนเมื่อได้เรียนตามหลักสูตรจะเป็นแนวทางให้รู้ว่าต้องจัดมวลประสบการณ์อะไร อย่างไร ที่จะทำให้ผู้เรียนเป็นไปตามสิ่งที่คาดหวังไว้
3. โครงสร้างแสดงให้เห็นองค์ประกอบและมวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เพื่อสนองตอบต่อหลักการและจุดหมาย (เปรียบเสมือนพิมพ์เขียว)
4. แนวดำเนินการ เป็นกระบวนการนำหลักสูตรไปสู่การปฏิบัติให้ประสบผลสำเร็จ
5. การวัดผลประเมินผล แสดงถึง แนวทางการรวบรวมข้อมูล สารสนเทศที่แสดงให้เห็น ถึงพัฒนาการความก้าวหน้าและความสำเร็จของผู้เรียน เพื่อนำไปใช้ปรับปรุง พัฒนาผู้เรียนและการจัดกระบวนการเรียนรู้
6. เกณฑ์การจบ เป็นการแสดงถึงสิ่งที่ผู้เรียนต้องปฏิบัติได้และแสดงออกซึ่งความรู้ความสามารถ เมื่อได้เรียนรู้ตามหลักสูตรและต้องได้รับการตัดสินผลไม่ต่ำกว่าที่กำหนดไว้
7. การแก้ไขเปลี่ยนแปลง แสดงถึงแนวทางปฏิบัติเมื่อมีความประสงค์จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

องศ์ศิริ วิชาลัย (2550 : 11) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตร ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 5 องค์ประกอบ คือ

1. จุดมุ่งหมาย
2. เนื้อหาสาระวิชาและประสบการณ์
3. วิธีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
4. สื่อ วัสดุ อุปกรณ์
5. การวัดและประเมินผล

จากการพิจารณาถึงองค์ประกอบของหลักสูตรดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า องค์ประกอบของหลักสูตร ส่วนใหญ่จะมีองค์ประกอบที่คล้ายกัน 4 ส่วน คือ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา ประสบการณ์ การเรียนรู้และการประเมินผล ซึ่งมีรายละเอียดปลีกย่อยในหัวข้อด้านต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไป

1.4 ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้หลักสูตรมีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น นักการศึกษาหลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตร ไว้ดังนี้

กรมวิชาการ (2540 : 31) ได้ให้ความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนหรือกิจกรรมเสริม การปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชา การจัดทำรายละเอียดเนื้อหาวิชาขึ้นใหม่ และการพัฒนาสื่อการเรียนการสอน

อมรา เล็กเริงสินธุ์ (2540 : 25) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตรว่ามี 2 ลักษณะ คือ

1. การปรับปรุงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรบางส่วนที่กำลังใช้อยู่ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น ซึ่งลักษณะนี้เป็นสิ่งที่ต้องกระทำอยู่เสมอขณะกำลังใช้หลักสูตร
2. การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่โดยเปลี่ยนไปจากหลักสูตรเก่าทั้งระบบ ทุกองค์ประกอบของหลักสูตร โดยอาศัยพื้นฐานข้อมูลต่างๆ ในการจัดทำหลักสูตร

สุภวรรณ สิงห์หะ (2545 : 39) สรุปว่าการพัฒนาหลักสูตรหมายถึง การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่มีอยู่แล้วให้ดียิ่งขึ้นหรือสร้างหลักสูตรขึ้นมาใหม่ให้เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

ปิยะดา พูลทาจาร์ (2547 : 5) ได้รวบรวมความหมายของการพัฒนาหลักสูตรจากแนวคิดของนักการศึกษาหลายท่านไว้ ดังนี้

คาร์เตอร์ วี กู๊ด (Carter V. Good) ให้ความเห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรเกิดขึ้นได้ 2 ลักษณะ คือ การปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงหลักสูตร การปรับปรุงหลักสูตรเป็นวิธีการพัฒนาหลักสูตรอย่างหนึ่งเพื่อให้เหมาะสมกับโรงเรียนหรือระบบโรงเรียน จุดมุ่งหมายของการสอน วัสดุอุปกรณ์ วิธีสอน รวมทั้งการประเมินผล ส่วนคำว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หมายถึง การแก้ไขหลักสูตรให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนขึ้นใหม่

เซเลอร์ และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิมอยู่ก่อนหรืออาจหมายถึงการสร้างเอกสารอื่น ๆ สำหรับผู้เรียนด้วย

ทาบา (Taba) กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปรับปรุงหลักสูตรอันเดิมให้ได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งด้านการวางจุดมุ่งหมาย การจัดเนื้อหาวิชา การเรียนการสอน การวัดผล ประเมินผล และอื่น ๆ เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายอันใหม่ที่วางไว้

วิชัย วงษ์ใหญ่ กล่าวว่า การพัฒนาหลักสูตร คือ การพยายามวางโครงการที่จะช่วยให้ นักเรียนได้เรียนรู้ตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ หรือพัฒนาหลักสูตรและการสอน คือ ระบบ

โครงสร้างของการจัดโปรแกรมการสอน การกำหนดจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การปรับปรุงตำรา
แบบเรียน คู่มือครู และสื่อการเรียนต่าง ๆ การวัดและประเมินผลการใช้หลักสูตรการปรับปรุง
แก้ไขและการให้การอบรมครูผู้ใช้หลักสูตรให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตร
และการสอนรวมทั้งการบริหารและบริการหลักสูตร

ศิริลักษณ์ จวี (2549 : 17) เสนอความหมายของการพัฒนาหลักสูตรว่า หมายถึง
การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้นหรือการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรอยู่ก่อน
ซึ่งอาจจัดทำโดยการปรับหรือเพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาวิชา หรือการปรับปรุงหรือการสร้างสื่อ
การเรียนการสอน

ฉันท ชาติทอง (2550 : 28) สรุปว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง การปรับแต่งเสริม
เติมต่อหรือการดำเนินงานอื่น ๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งความเหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของ
สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและสนองต่อความต้องการของผู้เรียน

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า การพัฒนาหลักสูตร หมายถึง กระบวนการที่เกี่ยวข้องการสร้าง
และหรือการปรับปรุงกับหลักสูตรในด้านความก้าวหน้า ความเจริญงอกงาม การปรับปรุง การเปลี่ยนแปลง
สู่สภาพที่ดีกว่าเดิม เพื่อให้เหมาะสมกับความต้องการของบุคคลและสภาพสังคม

1.5 รูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาหลักสูตรนั้นประกอบด้วยขั้นตอนหลายขั้นตอนและหลายรูปแบบ ซึ่งมี
นักวิชาการหลายท่านได้ให้กล่าวถึงรูปแบบกระบวนการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้

สาลินี อุดมผล (2542 : 20) ได้กล่าวถึงการพัฒนาหลักสูตรที่มีการพัฒนาที่แตกต่างกัน
เนื่องจากจุดเน้นที่ต่างกัน เช่น

1. การมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตั้งแต่การศึกษาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อ
เป็นพื้นฐานของการสร้างหลักสูตรและการพัฒนารูปแบบหลักสูตร
2. การมุ่งเน้นกระบวนการสอน เป็นการแปลงหลักสูตรออกมาเป็นการกำหนด
การสอนแผนการสอน คู่มือครู แบบเรียน วัสดุ และสื่อการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เป็น
บทบาทนักพัฒนาหลักสูตรในระดับห้องเรียน
3. การมุ่งเน้นกระบวนการพัฒนาหลักสูตรและการสอนที่ต่อเนื่องกันไป เป็น
ภาพรวมของการพัฒนาหลักสูตรที่สามารถเรียงลำดับแนวคิดของการพัฒนาหลักสูตรและการสอน
ได้เต็มรูปแบบ

ศิริพร จีปนวัฒนา (2548 : 88-90) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรไว้ 7 ขั้นตอน คือ

1. การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเพื่อพัฒนาหลักสูตร ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลด้าน ประวัติและปรัชญาการศึกษา ข้อมูลที่เกี่ยวกับผู้เรียนและทฤษฎีการเรียนรู้ ข้อมูลทางวัฒนธรรมและ ข้อมูลเกี่ยวกับธรรมชาติของเนื้อหาวิชา

2. การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร เพื่อเป็นการมุ่งแก้ปัญหาและสนองความต้องการ ที่ได้จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวมาแล้วไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

3. การคัดเลือกและการจัดเนื้อหาสาระและประสบการณ์เรียนรู้ เพราะเนื้อหาสาระที่จะนำมาสอนเป็นเสมือนสื่อกลางที่พาผู้เรียนไปสู่จุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

4. การกำหนดมาตรการวัดและประเมินผล เป็นการกำหนดมาตรการให้ทราบว่าควร จะวัดและประเมินอะไรบ้างจึงจะสอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือความหมายของหลักสูตร ในคำราที่ว่า ด้วยการพัฒนาหลักสูตร โดยทั่วไปมักจะไม่ว่ากล่าวถึงการวัดผลการเรียนโดยตรง เพราะการวัดผล การเรียนเป็นงานที่จะทำโดยนักวัดผล และในทางปฏิบัติเกี่ยวกับการวัดผลและประเมินผลการเรียน นั้นมักจะจัดทำระเบียบการปฏิบัติที่แยกออกมาจากเอกสารหลักสูตรโดยเฉพาะ

5. การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปสู่ภาคปฏิบัติ หรือไปสู่ การเรียนการสอนในโรงเรียน การนำหลักสูตรไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยกิจกรรมและ กระบวนการต่าง ๆ หลายประเภท เช่น การจัดทำเอกสารคู่มือการใช้หลักสูตร การเตรียมบุคลากร การบริหารและการบริการหลักสูตร การดำเนินการสอนตามหลักสูตร การนิเทศและติดตามผลการ ใช้หลักสูตรเป็นต้น

6. ประเมินผลการใช้หลักสูตร การประเมินผลการใช้หลักสูตรมีความมุ่งหมาย ที่จะประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เพื่อให้ทราบว่าผลผลิตที่ได้จากหลักสูตรนั้นเป็นไป ตามเจตนารมณ์หรือจุดมุ่งหวังของสังคมและผู้เรียนเพียงใด ถ้าผลการประเมินได้พบข้อบกพร่อง หรือมีจุดอ่อนตรงไหนก็จะส่งผลให้มีการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรในลำดับต่อไป

7. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรเป็นกระบวนการของ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่ใช้อยู่ให้เหมาะสมหรือให้สอดคล้องกับสภาพของสังคมมากขึ้น

นิรมล ศตวุฒิ (2546 : 20-23) สรุปถึงกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรเป็นขั้นตอนได้

ดังนี้

1. การวิเคราะห์และรวบรวมข้อมูลพื้นฐาน
2. การกำหนดหลักการและจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. การเลือกจัดเนื้อหาและประสบการณ์ในหลักสูตร
4. การกำหนดแนวทางการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและแนวทางการประเมิน

หลักสูตร

5. การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรและปรับแก้ก่อนนำไปใช้
6. การนำหลักสูตรไปใช้
7. การประเมินหลักสูตร
8. การปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

กระบวนการในการพัฒนาหลักสูตรดังกล่าว ต้องมีความสัมพันธ์และต่อเนื่องกันและต้องมีการพัฒนาตลอดเวลา เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีคุณภาพ

สรุปได้ว่า รูปแบบกระบวนการในการพัฒนาหลักสูตร จำเป็นต้องอาศัยการรวบรวม การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การกำหนดหลักการ จุดมุ่งหมายของหลักสูตร การรวบรวม และการเลือกเนื้อหา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การกำหนดแนวทางในการประเมินผลสัมฤทธิ์ การตรวจสอบคุณภาพหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งการประเมินหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมกับบริบท

2. หลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นแหล่งของการแสวงหาความรู้ สถานศึกษาจึงต้องมีหลักสูตรของตนเอง และสนองตอบต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ วัฒนธรรม เพื่อให้มีความเข้าใจในหลักสูตร สถานศึกษาและนำไปปรับใช้อย่างเหมาะสมกับสถานศึกษานั้น เริ่มต้นจากการศึกษาความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา และกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ซึ่งกล่าวถึงรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

2.1 ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา

กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2545 : 27-28) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า เป็นการเรียนรู้ทั้งมวลและประสบการณ์อื่น ๆ ที่สถานศึกษาแต่ละแห่งวางแผนเพื่อพัฒนาผู้เรียน โดยจะต้องจัดทำสาระการเรียนรู้ทั้งรายวิชาที่เป็นพื้นฐานและรายวิชาที่ต้องการเรียนเพิ่มเติมเป็นรายปีหรือรายภาคจัดกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียนและกำหนดคุณลักษณะอันพึงประสงค์ จากมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของการจัดหลักสูตรสถานศึกษา

เอกรินทร์ สัมหาสาธ (2545 : 234) กล่าวถึงความหมายของหลักสูตรสถานศึกษาว่า หมายถึง แผนการหรือแนวทางการจัดการศึกษาของสถานศึกษาแต่ละแห่งที่มีข้อกำหนดให้ผู้เรียนมีคุณภาพในทุก ๆ ด้านไว้อย่างชัดเจน

วัฒนาพร ระงับทุกข์ (2545 : 2) กล่าวว่าหลักสูตรสถานศึกษาหมายถึงแผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ โดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน รวมถึงลำดับขั้นมวลประสบการณ์ที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้สะสม ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนนำความรู้ไปสู่การปฏิบัติได้ ประสบความสำเร็จในการเรียนรู้ด้วยตนเอง รู้จักตนเอง มีชีวิตอยู่ในโรงเรียน ชุมชน สังคมและโลกอย่างมีความสุข

จากความหมายข้างต้นสรุปได้ว่าหลักสูตรสถานศึกษา หมายถึง แผนหรือแนวทางหรือข้อกำหนดของการจัดการศึกษาที่สถานศึกษาได้จัดขึ้นและนำมาใช้ เพื่อที่จะพัฒนาผู้เรียนให้มีความสามารถโดยส่งเสริมให้แต่ละบุคคลพัฒนาไปสู่ศักยภาพสูงสุดของตน

2.2 องค์ประกอบสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา

เอกรินทร์ สีมหาศาล (2545 : 234) กล่าวถึงหลักสูตรสถานศึกษาต้องประกอบด้วยส่วนที่สำคัญ ดังนี้

1. ทิศทางหรือเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. จุดหมายหลักสูตร
3. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน
4. โครงสร้างหลักสูตร
5. มาตรฐานการเรียนรู้และสาระการเรียนรู้
6. กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน
7. การวัดและประเมินผลการเรียนรู้
8. ปัจจัยส่งเสริมการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้อื่น ๆ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2545 : 12) กล่าวถึงองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรสถานศึกษามีดังนี้

1. วิสัยทัศน์ เป็นภาพที่พึงประสงค์ในอนาคตที่วางอยู่บนพื้นฐานความจริงและบ่งบอกถึงภารกิจของสถานศึกษา
2. ภารกิจ เป็นข้อความที่แสดงถึงแนวคิดวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้บรรลุตามวิสัยทัศน์ และนำไปสู่การวางแผนปฏิบัติต่อไป
3. เป้าหมาย เป็นการกำหนดผลสัมฤทธิ์ปลายทางของผู้เรียนเมื่อจบหลักสูตรที่สอดคล้องกับจุดหมายหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน
4. คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เป็นสิ่งที่ต้องการให้เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนโดยเฉพาะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี มีความเหมาะสมกับสังคม สถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนด

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียนขึ้นตามความต้องการที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความจำเป็นของชุมชน

5. โครงสร้างหลักสูตร ประกอบด้วยสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่ม ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายปีหรือรายภาค หน่วยการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระรายปีหรือรายภาค ทั้งที่กำหนดไว้ในหลักสูตร และเพิ่มเติมความถนัด ความสนใจ ความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น กิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนทุกภาคเรียน และระบุสัดส่วนเวลาเรียนแต่ละกลุ่มสาระหน่วยการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนา ผู้เรียนรายปีหรือรายภาค

6. การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้ เป็นการกำหนดสาระการเรียนรู้ของ หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ซึ่งประกอบด้วยองค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการ เรียนรู้และคุณลักษณะหรือค่านิยม คุณธรรม จริยธรรมของผู้เรียน โดยกำหนดไว้ทั้ง 8 กลุ่มสาระ

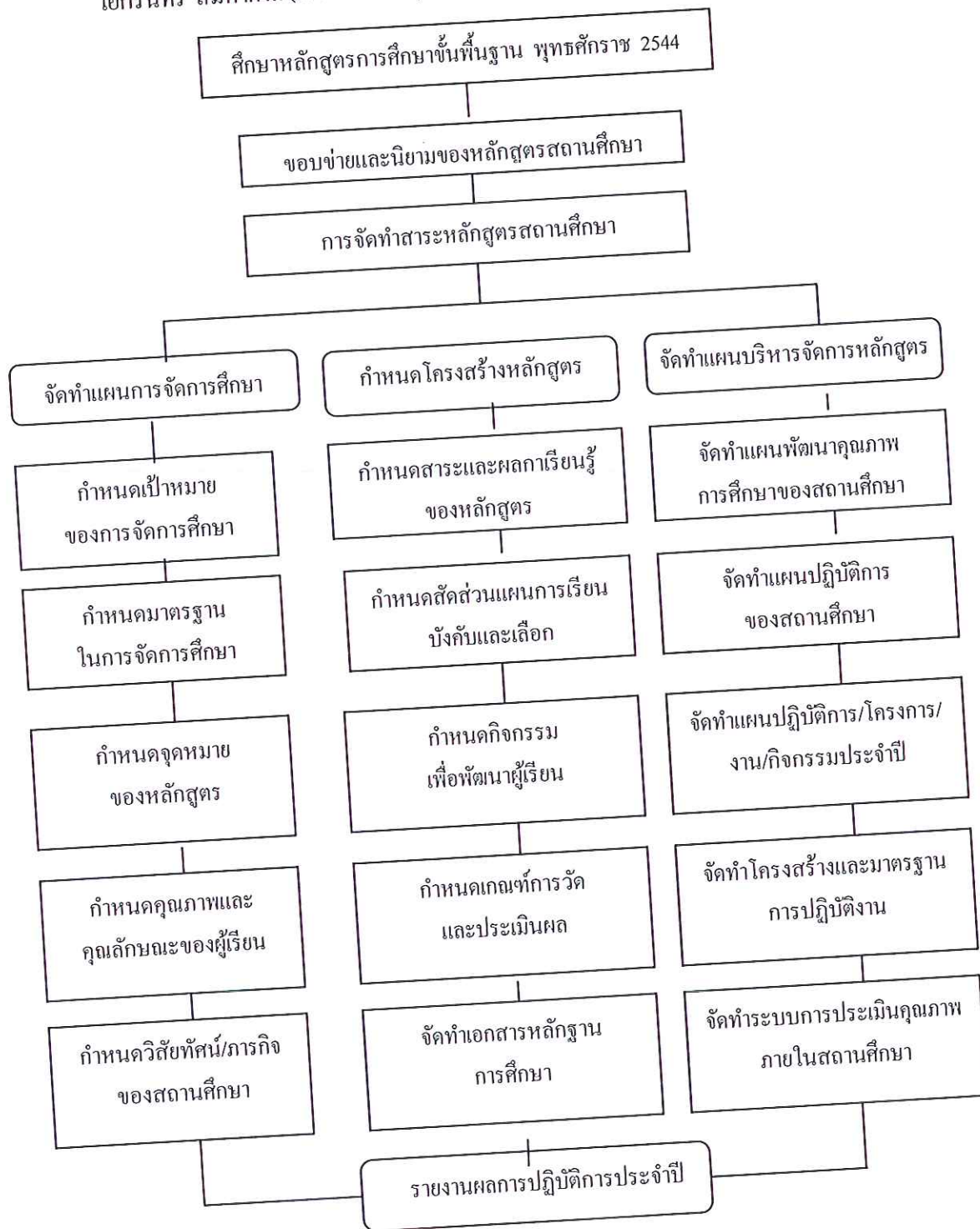
7. การวัดผลและประเมินผล สถานศึกษาจะเป็นผู้กำหนดหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติขึ้น ทั้งในระดับชั้นเรียนและระดับสถานศึกษา โดยผ่านความเห็นชอบของคณะกรรมการสถานศึกษา ซึ่งควรมีรูปแบบ วิธีการ และเกณฑ์การประเมินที่สอดคล้องกับแนวทางของหลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

8. การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่จะช่วยให้หลักสูตร สถานศึกษาเกิดสัมฤทธิ์ผลตามจุดหมายของหลักสูตร โดยการวางแผนปฏิบัติการเพื่อเป็นแนวปฏิบัติ กิจกรรมต่าง ๆ ที่ช่วยสนับสนุนการใช้หลักสูตรให้มีประสิทธิภาพ ได้แก่ การวางแผนบริหารงาน วิชาการ และการบริหารทั่วไป

จากองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตรจะเห็นได้ว่าหลักสูตรสถานศึกษาจะต้องประกอบด้วย วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะอันพึงประสงค์ โครงสร้างหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ การวัดผล ประเมินผล และการบริหารจัดการหลักสูตร เพื่อความสะดวกและครอบคลุมการนำหลักสูตรไปใช้ ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

2.3 กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

เอกรินทร์ สัมहाสาล (2545 : 232) สรุปถึงกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ดังภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 สรุปกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

ที่มา : เอกรินทร์ สัมहाสาล (2545 : 232)

ศุภมาส ลิมาวัฒนชัย (2547 : 47-48) สรุปกระบวนการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษามีดังนี้

1. การเตรียมความพร้อม ศึกษาข้อมูลพื้นฐานความต้องการจำเป็นของท้องถิ่น โดยศึกษานโยบายทางการศึกษาวิเคราะห์หลักสูตร สัมภาษณ์ สอบถามและสนทนากลุ่มเกี่ยวกับความต้องการในการพัฒนาหลักสูตรจากบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

2. การจัดทำหลักสูตรโดยการสร้างโครงร่างหลักสูตร นำไปให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินและนำข้อเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไข

3. การนำหลักสูตรไปใช้

4. ประเมินผลหลักสูตรและปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร โดยประเมินจากเอกสารและประเมินนักเรียนทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ความเข้าใจ ด้านทักษะและด้านความคิดเห็นที่มีต่อหลักสูตร

รุจิรุ ภู่อาระ (2546 : 179) กล่าวถึงกระบวนการในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาไว้ดังนี้

1. กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

2. จัดโครงสร้างของหลักสูตรสถานศึกษา

2.1 กำหนดสาระการเรียนรู้ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง รายภาค รายปี โดยสถานศึกษาอาจเพิ่มเติมสาระที่สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนของชุมชน ของท้องถิ่นได้ตามความเหมาะสม

2.2 กำหนดกิจกรรมเพื่อพัฒนาผู้เรียนทุกภาคเรียน

2.3 กำหนดเวลาของแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค รายปี

3. จัดทำสาระของหลักสูตร

3.1 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังเป็นรายภาค รายปี

3.2 กำหนดสาระการเรียนรู้เป็นรายภาค รายปี

3.3 กำหนดเวลาและจำนวนหน่วยการเรียนรู้หรือหน่วยกิจเป็นรายภาค รายปี

3.4 จัดทำคำอธิบายรายวิชา ซึ่งประกอบด้วยชื่อวิชา จำนวนเวลาต่อหน่วยการเรียนรู้หรือหน่วยกิจ ผลการเรียนรู้ที่คาดหวัง และสาระการเรียนรู้ของรายวิชานั้น ๆ

4. ออกแบบการเรียนรู้

4.1 การจัดการเรียนการสอน ได้แก่

4.1.1 กำหนดรูปแบบการสอนด้วยวิธีสอนที่หลากหลาย

4.1.2 เน้นการจัดการเรียนการสอนตามสภาพจริง

4.1.3 เน้นการเรียนรู้คู่คุณธรรม

4.2 สื่อการเรียนรู้ให้ใช้สื่อหลากหลายสอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรม

4.3 การวัดและประเมินผล เป็นการวัดผลตามสภาพจริง สถานศึกษาเป็นผู้ประเมิน
เองออกแบบเอง โดยใช้ Benchmark ตามมาตรฐานสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้

5. ออกแบบกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน ได้แก่ กิจกรรมแนะแนวและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

6. กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา คือ

6.1 เกณฑ์การผ่านช่วงชั้น

6.2 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถึง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น

6.3 จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ถึง จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

7. การเรียบเรียงเป็นหลักสูตรสถานศึกษาที่สมบูรณ์ ประกอบด้วย

7.1 วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย

7.2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน

7.3 รายวิชาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้

7.4 กิจกรรมพัฒนาผู้เรียน

7.5 การจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการเรียนรู้

7.6 การวัดและประเมินผล

7.7 การบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา

7.8 อื่น ๆ

จากกระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาดังกล่าว จะเห็นได้ว่ามีขั้นตอนสำคัญ
ในการปฏิบัติ คือ กำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย จุดมุ่งหมาย และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ
ผู้เรียน จัดโครงสร้าง สาระของหลักสูตรสถานศึกษา ออกแบบการเรียนรู้ ออกแบบกิจกรรมพัฒนา
ผู้เรียน กำหนดรูปแบบ วิธีการ เกณฑ์การตัดสิน เอกสารหลักฐานการศึกษา การเรียบเรียงเป็นหลักสูตร
สถานศึกษาที่สมบูรณ์

3. การประเมินหลักสูตร

เมื่อมีการพัฒนาหลักสูตรขึ้น ก่อนที่จะนำหลักสูตรไปใช้ จะต้องการวิเคราะห์และประเมิน
หลักสูตร เพื่อจะได้เป็นข้อมูลในการพิจารณาว่า หลักสูตรมีข้อดีข้อเสียหรือมีข้อบกพร่องอย่างไร
เพื่อจะพัฒนาและปรับปรุงให้สอดคล้องกับความต้องการตามสภาพเศรษฐกิจ สังคมและ
วัฒนธรรม การเมือง การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ตลอดจนความก้าวหน้าทางวิชาการ โดยมี
ประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรดังนี้

3.1 ความหมายของการประเมินหลักสูตร

ได้มีนักการศึกษาหลายท่านให้ความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ ดังนี้

นิคม ชมภูหลง (2545 : 238) สรุปว่าการประเมินหลักสูตร หมายถึง การศึกษารวบรวม ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการจัดทำ ทดลองใช้และผลการใช้หลักสูตร ตลอดจนการตัดสินใจคุณค่า และคุณภาพของหลักสูตร

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 95) กล่าวถึง การประเมินหลักสูตรว่า หมายถึง การพิจารณา เปรียบเทียบตัดสินเกี่ยวกับองค์ประกอบต่าง ๆ ในระบบหลักสูตรว่ามีความสัมพันธ์กันอย่างไร มีความสอดคล้องระหว่างมาตรฐานความมุ่งหวังและการปฏิบัติจริงเพียงใด หลักสูตรนั้นมี ประสิทธิภาพเพียงใด มีผลกระทบอย่างไร ทั้งนี้เพื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ปรับปรุงหลักสูตรนั้นให้ดีขึ้น ดังนั้น การพัฒนาหลักสูตรจะขาดการประเมินหลักสูตรไม่ได้เลย

ฉันท ชาติทอง (2550 : 102 - 104) ได้นำเสนอแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตรของ นักการศึกษาที่สำคัญ พร้อมสรุปความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ดังนี้

ไทเลอร์ กล่าวว่า การประเมิน หมายถึง กระบวนการชี้ให้เห็นว่าการจัดการศึกษาได้ บรรลุจุดมุ่งหมายที่ระบุในหลักสูตรและการสอนหรือไม่ จุดมุ่งหมายทางการศึกษาที่สำคัญ คือ ความต้องการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของนักเรียน ให้เป็นไปในทางพึงปรารถนา ดังนั้น การประเมินจึงเป็นกระบวนการที่กำหนดว่า มีการเปลี่ยนแปลง พฤติกรรมเกิดขึ้นมากน้อยเพียงใด การประเมินในลักษณะนี้มีส่วนสำคัญ 2 ประการ คือ การประเมิน จะต้องวัดพฤติกรรมของนักเรียน เพราะการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเป็นจุดมุ่งหมายของการศึกษาที่ ต้องการให้นักเรียนเปลี่ยนพฤติกรรมโดยมีความจำเป็นต้องประเมินมากกว่าหนึ่งครั้ง เพื่อจะ ได้พิจารณาความเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมที่เกิดขึ้น ดังนั้น จึงจำเป็นต้องทำการประเมินตั้งแต่ระยะ เริ่มแรก และประเมินอีกครั้งหนึ่งในระยะหลังเพื่อดูการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น การประเมินเพียงสอง ครั้งนั้นยังไม่เพียงพอ การที่จะประเมินว่าการเรียนรู้คงทนนานเท่าใด จำเป็นจะต้องมีการประเมินอีก ครั้งหลังจากเรียนจบ เป็นการติดตามผลของผู้สำเร็จการศึกษาแล้ว

ทาบา อธิบายว่า การประเมินหลักสูตรมีความหมายครอบคลุมขอบข่ายหลายประการ อาจจะเป็นการประเมินจุดมุ่งหมายและขอบข่ายหลักสูตร คุณสมบัติของบุคลากรที่รับผิดชอบเรื่อง หลักสูตร ความสามารถของผู้เรียน ความสำคัญของรายวิชาต่าง ๆ ผลของการนำหลักสูตรไปใช้และ การประเมินวัสดุสื่อการเรียนต่าง ๆ เป็นต้น

ครอนบาค กล่าวว่า การประเมินเป็นวิธีการของการเก็บรวบรวมข้อมูลและการใช้ ข้อมูลเพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับโครงการทางการศึกษา ซึ่งมีขอบเขตครอบคลุมถึงกิจกรรมต่าง ๆ ทางการศึกษา อาจเป็นสื่อการเรียนการสอน หรือประสบการณ์การเรียนรู้ที่โรงเรียนจัดให้กับนักเรียน

ในการประเมินจะเกี่ยวข้องกับการตัดสินใจในหลายเรื่องด้วยกัน จำเป็นจะต้องอาศัยข้อมูลหลาย ๆ ด้านด้วยเหตุนี้ ในการทำการประเมิน จะประกอบด้วยขั้นตอนต่าง ๆ หลายขั้นตอนและมีเทคนิควิธีการแตกต่างกัน ไม่มีวิธีการประเมินแบบใดแบบหนึ่งที่สามารถนำไปใช้ทุกสถานการณ์หรือทุกเหตุการณ์ ดังนั้น ในการประเมินหลักสูตรของรายวิชาใดวิชาหนึ่งจึงไม่ควรที่จะใช้การสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนแต่เพียงอย่างเดียว ควรจะได้มีการวัดตัวแปรอื่น ๆ ประกอบด้วย

เชเลอร์ อเล็กซานเดอร์ และเลวิส สรุปว่า การประเมินหลักสูตรเป็นกระบวนการในการตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตร เพื่อพิจารณาว่า หลักสูตรนั้นบรรลุผลตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่ จุดมุ่งหมายนั้นมีความเชื่อถือได้มากน้อยเพียงไร หลักสูตรมีความเหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียนหรือไม่ การจัดการเรียนการสอนที่ใช้เป็นวิธีที่ทำให้ผู้เรียนบรรลุตามจุดมุ่งหมายหรือไม่ สื่อและอุปกรณ์ที่ใช้เหมาะสมดีหรือไม่ นอกจากนี้ การประเมินหลักสูตรยังไม่รวมถึงการประเมินการบริหารหลักสูตรและการบริการวิชาการของสถาบันการศึกษาด้วย

เกียรติสุตา กาศเกษม (2551 : 31) ได้สรุปความหมายของการประเมินหลักสูตรไว้ว่าเป็น กระบวนการพิจารณาและตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตร โดยศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับองค์ประกอบของหลักสูตร กระบวนการใช้หลักสูตรและผลผลิตของหลักสูตรเพื่อนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงหลักสูตร ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับผู้เรียนและสถานศึกษา

จากความหมายของการประเมินหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการประเมินหลักสูตรมี 2 รูปแบบ คือ การประเมินเพื่อเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับใช้เป็นพื้นฐานประกอบการพิจารณาหลักสูตร โดยผู้ประเมินหลักสูตรและวิเคราะห์ เพื่อพิจารณาเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐาน และอีกรูปแบบหนึ่งคือการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรแล้วนำข้อมูลเสนอผู้มีอำนาจในการตัดสินใจในการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตร

3.2 จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร

นิคม ขมภูหลง (2545 : 239) ได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายในการประเมินหลักสูตรไว้ 5 ประการ

ดังนี้

1. เพื่อตัดสินใจคุณค่าของหลักสูตรเมื่อนำไปใช้แล้วสนองวัตถุประสงค์ตามที่หลักสูตรกำหนดไว้หรือไม่
2. เพื่อตัดสินใจองค์ประกอบของหลักสูตร ด้านหลักการ จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดผลและประเมินผลมีความสอดคล้องกันหรือไม่ และตอบสนองความต้องการของผู้เรียนหรือไม่
3. เพื่อตัดสินใจหลักสูตรว่ามีข้อดีและข้อบกพร่องอะไรบ้างที่จะต้องปรับปรุงแก้ไข

4. เพื่อตัดสินใจการบริหารหลักสูตรและการนำหลักสูตรไปใช้ในทิศทางที่ถูกต้อง

หรือไม่

5. เพื่อการติดตามประเมินและตรวจสอบผลผลิตจากหลักสูตร คือ ผู้เรียนมีการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่หลักสูตรคาดหวังหรือไม่

รสรินทร์ ใจนันท์ (2550 : 40) กล่าวว่า จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตรมีดังนี้

1. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขสิ่งบกพร่องที่พบในองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรการประเมินผลในลักษณะนี้มักจะดำเนินในช่วงที่การพัฒนาหลักสูตรยังคงดำเนินอยู่เพื่อที่จะพิจารณาว่าองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตร เช่น จุดหมาย โครงสร้าง เนื้อหา การวัดผล ฯลฯ มีความสอดคล้องและเหมาะสมหรือไม่ สามารถนำมาปฏิบัติในช่วงการนำหลักสูตรไปทดลองใช้หรือไม่ หรือในขณะที่ใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนกำลังดำเนินอยู่ได้มากน้อยเพียงใด ได้ผลเพียงใดและมีปัญหาอุปสรรคอะไร จะได้เป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรและผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงองค์ประกอบต่าง ๆ ของหลักสูตรให้มีคุณภาพดีขึ้นได้ทันที

2. เพื่อหาทางปรับปรุงแก้ไขระบบบริหารหลักสูตร การนิเทศกำกับดูแล และการจัดกระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น การประเมินในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ จะได้ช่วยปรับปรุงหลักสูตรให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้

3. เพื่อช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร ควรใช้หลักสูตรต่อไปอีกหรือควรยกเลิก การใช้หลักสูตรเพียงบางส่วนหรือยกเลิกทั้งหมด การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่ง แล้วจึงประเมินเพื่อสรุปผลตัดสินว่าหลักสูตรมีคุณภาพดีหรือไม่ บรรลุตามเป้าหมายที่หลักสูตรกำหนดไว้มากน้อยเพียงใด สนองความต้องการของสังคมเพียงใดและเหมาะสมกับการนำไปใช้ต่อไปหรือไม่

4. เพื่อต้องการทราบคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นผลผลิตของหลักสูตรว่า มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความมุ่งหวังของหลักสูตร หลังจากผ่านกระบวนการทางการศึกษามาแล้วหรือไม่อย่างไร การประเมินผลในลักษณะนี้จะดำเนินการในขณะที่มีการนำหลักสูตรไปใช้ หรือหลังจากที่ใช้หลักสูตรไปแล้วระยะหนึ่งก็ได้

ฉันท ชาติทอง (2550 : 107) กล่าวว่าทำการประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบและปรับปรุงคุณภาพขององค์ประกอบของหลักสูตรและประเมินการนำหลักสูตรไปใช้ว่า บรรลุตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรมากน้อยเพียงไร

เกียรติสุดา กาศเกษม (2551 : 43) ได้สรุปจุดมุ่งหมายการประเมินหลักสูตรเพื่อประเมินให้ได้ข้อมูลสำหรับนำมาใช้ในการตัดสินใจปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรทราบจุดอ่อนของ

หลักสูตรซึ่งมีความสำคัญยิ่งต่อการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตร เป็นการจัดและเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์พิจารณาตัดสินว่า หลักสูตรนั้นมีคุณค่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้หรือไม่เพียงใด ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษามาก เนื่องจากหลักสูตรเป็นกลไกสำคัญของการศึกษาในระดับ

จากความหมายของการประเมินหลักสูตรข้างต้น สรุปได้ว่า การประเมินหลักสูตรมีความหมาย 2 ประการ คือ

1. การประเมินเพื่อการปรับปรุงหลักสูตร คือ การประเมินในระหว่างการทำงานพัฒนาหลักสูตร มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ผลการประเมินนั้นให้เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร โดยมีการวัดผลเป็นระยะ ๆ ในระหว่างการทำงานทดลองใช้หลักสูตรแล้วนำผลจากการวัดมาประเมินว่าแต่ละขั้นตอนของหลักสูตรมีความเหมาะสมและสามารถปฏิบัติได้ดีเพียงใด มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง ซึ่งจะเป็นประโยชน์แก่นักพัฒนาหลักสูตรในการที่ปรับปรุงส่วนประกอบทุกส่วนของหลักสูตรได้ถูกต้องก่อนที่จะนำไปใช้จริงต่อไป

2. การประเมินเพื่อสรุปผลว่าคุณค่าของการพัฒนาหลักสูตร มีความเหมาะสมหรือไม่ หลักสูตรได้สนองความต้องการของผู้เรียนของสังคมเพียงใด ควรจะใช้ได้ต่อไปหรือควรยกเลิกหรืออาจจะยกเลิกเพียงบางส่วนและปรับแก้ในส่วนใด ซึ่งเป็นการประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรหรือการประเมินเมื่อสิ้นสุดการใช้หลักสูตร

3.3 ระยะเวลาในการประเมิน

สมคิด พรหมขัย (2545 : 25 – 26) กล่าวถึง ช่วงเวลาที่เหมาะสมในการประเมินหลักสูตรว่ามี 3 ระยะ ได้แก่ การประเมินก่อนนำไปใช้ การประเมินระหว่างดำเนินการใช้ และประเมินหลังการใช้

1. การประเมินก่อนนำไปใช้ เป็นการประเมินหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบคุณภาพหลักสูตรฉบับร่าง ความเหมาะสม การนำหลักสูตรไปใช้ รวมทั้งตรวจสอบโอกาสสำเร็จสูง เสมือนว่าหลักสูตรนั้นได้บรรลุผลสำเร็จไปแล้วครั้งหนึ่ง การประเมินเพื่อหาข้อสรุปสำหรับการตัดสินใจเลือกหลักสูตรนี้ ส่วนใหญ่เรียกว่า การวิเคราะห์หลักสูตรหรือศึกษาความเป็นไปได้ของหลักสูตร การประเมินในขั้นนี้จะเน้นการพิจารณาใน 3 เรื่อง คือ

1.1 ความเหมาะสมของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบขั้นต้น เพื่อกำหนดปัญหาความจำเป็น และเหตุผลที่สำคัญในการจัดทำหลักสูตร โดยพิจารณาเรื่องต่าง ๆ เช่น ความเป็นไปได้ทางเทคนิควิชาการ ความพร้อมทางการบริหารหลักสูตรนั้นให้ลุล่วงไปด้วยดีตามเป้าหมายและความพร้อมในการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร ความเป็นไปได้ในด้านการเงิน กำลังคน วัสดุและการจัดการเป็นต้น

374441

ฉพ
375
ศ 26 ก
ณ. 1 2554

1.2 การวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการดำเนินการตามหลักสูตรโดยทั่วๆ ไป พิจารณาจากอัตราค่าใช้จ่ายกับผลประโยชน์ตอบแทน (Benefit Cost Ratio) วิเคราะห์จุดคุ้มทุน (Break Even Analysis) หรือพิจารณาจากการวิเคราะห์ต้นทุนและประสิทธิผลในการดำเนินงาน สำหรับด้านการวิเคราะห์ผลตอบแทนจากการดำเนินงานต้องจัดออกมาในรูปของหน่วยเงินทำได้ยาก

1.3 การศึกษาและคาดคะเนถึงผลประโยชน์หรือสิ่งที่อาจเกิดตามมาจากการดำเนินงาน ตามหลักสูตร เป็นการศึกษาเชิงคาดคะเนหรือปัญหาที่อาจเกิดขึ้น ทั้งในการริเริ่มทำหลักสูตรและขณะดำเนินการใช้หลักสูตร การศึกษาเชิงคาดคะเนถึงผลที่จะตามมาจากการนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่ค่อยแพร่หลาย แต่จะเป็นสิ่งที่มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในอนาคต

2. การประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินการดำเนินงาน เมื่อนำหลักสูตรที่วางแผนไว้ไปใช้จริง โดยพิจารณาตรวจสอบระบบการบริหารหลักสูตร กระบวนการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล การบริหารหลักสูตร เช่น การวางแผนการใช้หลักสูตร การเตรียมความพร้อมของบุคลากรก่อนใช้หลักสูตร การฝึกอบรมบุคลากรเพิ่มเติมระหว่างใช้หลักสูตร การจัดหาทรัพยากร การจัดกระบวนการเรียนการสอน การจัดการชั้นเรียน ประสิทธิภาพการสอน การนิเทศกำกับดูแล เป็นต้น ทั้งนี้เพื่อศึกษาหาจุดเด่น จุดด้อย มีปัญหาและอุปสรรคอะไรบ้าง การดำเนินการใช้หลักสูตรเป็นไปตามแผนที่กำหนดไว้หรือไม่ อะไรเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิดกิจกรรมหรือไม่ทำให้เกิดสิ่งเหล่านั้น ผลการประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรเป็นการศึกษาปัญหา อุปสรรค ระหว่างการใช้หลักสูตร ซึ่งนำไปสู่การดำเนินการปรับปรุงแก้ไขได้ทันที การประเมินระหว่างดำเนินการใช้หลักสูตรจึงมีบทบาทในการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรได้มากขึ้น

3. การประเมินหลังการใช้หลักสูตร เป็นการประเมินเพื่อตอบคำถามว่าหลักสูตรประสบผลสำเร็จตามจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลจากการใช้หลักสูตรบรรลุตามวัตถุประสงค์ของหลักสูตรหรือไม่ การประเมินเป็นการประเมินหลักสูตรทั้งระบบ คือ ประเมินองค์ประกอบด้านต่างๆ ได้แก่ เอกสารหลักสูตร วัสดุหลักสูตร เอกสาร ตำรา คู่มือครู แบบเรียน แบบฝึกหัดและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตร ผู้บริหาร ครู นักเรียน ศิษยานิเทศก์ ผู้เชี่ยวชาญ สภาพการใช้หลักสูตร การบริหารจัดการ กระบวนการเรียนการสอน การนิเทศกำกับดูแล การประเมินการเรียนการสอน ซึ่งจะเห็นได้ว่าการประเมินหลังการใช้หลักสูตรจะครอบคลุมในหัวข้อการประเมินก่อนใช้และระหว่างใช้หลักสูตรด้วย

ไทเลอร์ (Tyler อ้างใน ฆนัท ธาตุทอง, 2550 : 108) เห็นว่าควรต้องยึดความสำเร็จของบุคคล ส่วนใหญ่เป็นเกณฑ์ในการตัดสิน ความสำเร็จของกลุ่มตัวอย่างขนาดเล็กถือว่าเป็นความสำเร็จของหลักสูตรไม่ได้ การตีความจากคะแนนที่ได้จากการสอบต้องอาศัยคะแนนรวมเป็นหลักและข้อสอบ

ที่ใช้ควรมีลักษณะเป็นเอกพันธ์ (Homogeneity) จะทำให้การตีความมีความถูกต้อง การวัดพฤติกรรมก็ต้องมีการวัดทั้งก่อนการเรียนรู้และหลังการเรียนรู้ (Pre – post Measurement of Performance) และจะต้องกำหนดเกณฑ์เอาไว้ล่วงหน้าว่าความสำเร็จในระดับใดถึงจะถือว่าจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ประสบความสำเร็จ ซึ่งแนวความคิดในลักษณะนี้เหมาะสำหรับการประเมินรวบยอด (Summative Evaluation) มากกว่าการประเมินย่อย

สคริฟเวน (Scriven อ้างใน ฆนัท ธาตุทอง, 2550 : 108) กล่าวว่าบทบาทและระยะเวลาของผู้ประเมินมีความแตกต่างกัน เช่น บทบาทในการฝึกอบรม บทบาทในเรื่องการพัฒนาหลักสูตร บทบาทในการทดลองเพื่อการปรับปรุงทฤษฎีการเรียนรู้ ตลอดจนบทบาทในการตัดสินใจเกี่ยวกับเรื่องต่าง ๆ และโดยเฉพาะในกระบวนการพัฒนาหลักสูตร การประเมินจะมีระยะเวลาและบทบาทของผู้ประเมินที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. บทบาทในการประเมินระยะสั้น ๆ (Formative Evaluation) เป็นการประเมินในระหว่างที่โครงการหรือการพัฒนาหลักสูตรกำลังดำเนินการอยู่ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการปรับปรุงการดำเนินงานของโครงการ เพราะการประเมินจะช่วยให้ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาการดำเนินโครงการว่ามีจุดบกพร่องที่ใด

2. บทบาทในการประเมินระยะยาวหรือประเมินผลสรุป (Summative Evaluation) เป็นการประเมินเมื่อโครงการหรือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรได้สิ้นสุดลงแล้ว โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการตัดสินคุณค่าและการควบคุมติดตามโครงการ ตลอดจนการค้นหาค่าส่วนที่ดีของโครงการเพื่อนำไปใช้กับสถานการณ์อื่นต่อไป

3.4 ลักษณะของการประเมินหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรมีจุดมุ่งหมายเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรและนำข้อมูลการประเมินไปปรับปรุงแก้ไข พร้อมพัฒนาหลักสูตรต่อไป

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (2539 : 195-197) ได้กล่าวถึงสิ่งที่จะต้องประเมินดังนี้

1. การประเมินเอกสารหลักสูตรเป็นการตรวจสอบคุณภาพขององค์ประกอบต่างๆ ของหลักสูตร ว่ามีความเหมาะสมสอดคล้องกันหรือไม่อย่างไร การประเมินเอกสารหลักสูตรมักใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และใช้วิธีให้ผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินการประเมิน นอกจากนี้ ยังสามารถใช้วิธีการอื่น ๆ เช่น การสัมภาษณ์ การตอบแบบสอบถามโดยกำหนดรายการและระดับที่ต้องการประเมิน เป็นต้น

2. การประเมินการใช้หลักสูตร เป็นการตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีกับสถานการณ์จริงเพียงใด การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอะไรในการใช้หลักสูตรเพื่อจะแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นและสามารถใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

และมีประสิทธิภาพ วิธีการประเมินอาจใช้การสังเกต การสัมภาษณ์ และส่งแบบสอบถามให้ผู้ใช้หลักสูตร เช่น ครูผู้สอน ผู้บริหาร ผู้เรียน ผู้ปกครอง เป็นต้น การประเมินการใช้หลักสูตรอาจจะประเมินการใช้หลักสูตรทั้งหมดหรือประเมินเพียงบางส่วนก็ได้

3. การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร เป็นการตรวจสอบสัมฤทธิ์ผลของผู้เรียน ซึ่งประกอบด้วยสัมฤทธิ์ผลทางวิชาการ (Academic Achievement) ได้แก่ ความรู้ ความสามารถทางวิชาการต่าง ๆ ที่เรียนและสัมฤทธิ์ผลที่ไม่ใช่ทางวิชาการ (Non- Academic Achievement) ได้แก่ บุคลิกภาพ ความรับผิดชอบ ความสามัคคี ความซื่อสัตย์ เป็นต้น วิธีการประเมินอาจใช้การศึกษาเอกสาร การสัมภาษณ์ การส่งแบบสอบถาม เป็นต้น

4. การประเมินระบบหลักสูตร การประเมินหลักสูตรควรประเมินหลักสูตรทั้งระบบพร้อมกันไป เพราะการประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตรและการประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรเป็นสิ่งที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งรูปแบบของการประเมินหลักสูตร ทั้งระบบมีหลายรูปแบบ

โบแชมป์ (Beauchamp อ้างใน ฆนัท ธาตุทอง, 2550 : 154) กล่าวว่า สิ่งที่จะต้องประเมินในเรื่องหลักสูตร อย่างน้อยที่สุดจะต้องครอบคลุมใน 4 ด้านดังนี้ ประเมินผลการใช้หลักสูตรของครู ประเมินรูปแบบของหลักสูตร ประเมินผลที่เกิดขึ้นกับนักเรียนและประเมินระบบหลักสูตร

บุญชม ศรีสะอาด (2546 : 11) กล่าวว่า หลักสูตรมีองค์ประกอบพื้นฐาน 4 องค์ประกอบ คือ จุดประสงค์ สารความรู้ ประสบการณ์ กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล โดยเริ่มต้นที่การกำหนดจุดประสงค์หรือความมุ่งหมาย ซึ่งจะเป็นตัวกำหนดทิศทางและขอบเขตในการให้การศึกษา เป็นความคาดหวังที่ต้องการให้ผู้เรียนมีหรือปฏิบัติได้ นอกจากนั้นก็ทำการพิจารณาว่า การที่จะสามารถบรรลุจุดประสงค์ที่กำหนดไว้หรือไม่และในระดับใดจะต้องปรับปรุงแก้ไขอย่างไร

ในการศึกษาลักษณะของการประเมินนั้นพบว่า การประเมินหลักสูตรประเมินที่ตัวหลักสูตรซึ่งสามารถพิจารณารายละเอียดต่าง ๆ ได้จากสิ่งที่กำหนดไว้ในเอกสารหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้เป็นการปฏิบัติตามคำแนะนำที่มีอยู่ในเครื่องมือการใช้หลักสูตรทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเข้าใจของผู้นำหลักสูตรไปใช้ ผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรมีการเปลี่ยนแปลงอย่างไรและการประเมินระบบของหลักสูตรเป็นความสัมพันธ์เกี่ยวข้องขององค์ประกอบต่าง ๆ

3.5 รูปแบบของการประเมินหลักสูตร

รูปแบบของการประเมินมีความหลากหลาย ในการนำรูปแบบการประเมินไปใช้ต้องเหมาะสมกับสภาพการณ์ปัจจุบันที่เกิดขึ้นจริงในบริบท

วอร์เรน ซานเดอร์ และฟิตซ์พาทริก (Worthen Sander and Fitzpatrick อ้างถึงใน ฆนัท ธาตุทอง, 2550 : 111 - 112) ได้จัดกลุ่มรูปแบบการประเมินไว้ดังนี้

1. กลุ่มยี่ฉั้วตฤประสงค้เป็นหลัก เป็นรูปแบบการประเมินที่มุ่งเน้นการระบุเป้าหมาย และวัตถุประสงค์โดยดำเนินการค้นหาเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ บรรลุหรือไม่อย่างไร รูปแบบการประเมินแบบยี่ฉั้วตฤประสงค้เป็นหลักเป็นระบบการประเมินแบบดั้งเดิม และในปัจจุบันก็ยังคงมีการนำมาใช้ในการประเมิน

2. กลุ่มเน้นการตัดสินใจในการจัดการ เป็นรูปแบบการประเมินที่คำนึงถึงการระบุและการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับการตัดสินใจเชิงการจัดการ รูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้ เช่น รูปแบบ CIPP ของสตัฟเฟิลบีม (Stufflebeam) เป็นต้น

3. กลุ่มยี่ฉั้วตฤค้ำหรือผู้รับบริการเป็นหลัก จุดเน้นของการประเมินรูปแบบนี้คือการค้นหาและพัฒนาสารสนเทศเชิงประเมินเกี่ยวกับผลผลิตและการบริการให้กับลูกค้าหรือผู้รับบริการ สำหรับนำไปใช้ประกอบการพิจารณาตัดสินใจคุณค่าและความคุ้มค่าของผลผลิตใด ๆ ว่าควรแก่การเลือกซื้อหรือไม่ รูปแบบที่ได้รับความนิยมในกลุ่มนี้ เช่น รูปแบบของ สคิฟเวน (Scriven) รูปแบบของ คอโมสกี (Komosky) เป็นต้น

4. กลุ่มเน้นความเชี่ยวชาญเฉพาะเป็นหลัก รูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้มีจุดมุ่งเน้นขึ้นอยู่กับการนำความเชี่ยวชาญทางวิชาชีพ (Professional Expertise) มาใช้โดยตรงในการตัดสินใจคุณภาพอะไรก็ตามที่ต้องการประเมิน เช่น รูปแบบ Connoisseurship ของไอสนอร์ (Eisner) เป็นต้น

5. กลุ่มเน้นการถ่วงดุลทัศนะที่ตรงข้ามกัน จุดเน้นของการประเมินในกลุ่มนี้คือการถ่วงดุลทัศนะหรือความคิดเห็นต่าง ๆ เกี่ยวกับการประเมินที่มีลักษณะตรงกันข้าม หรือสวนทางกัน กับนักประเมินหรือคณะทำงานการประเมินทั้งนี้ เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมทางการประเมินเป็นไปด้วยความยุติธรรม โปร่งใส สมดุลและเข้าใจจุดแข็งและจุดบกพร่องของสิ่งที่ถูกประเมินอย่างกระจ่างชัด รูปแบบการประเมินที่อยู่ในกลุ่มนี้ เช่น รูปแบบของโวลฟ์ (Wolf) รูปแบบของโอเวนส์ (Owens) เป็นต้น

6. กลุ่มเน้นการมีส่วนร่วมในการประเมิน หัวใจสำคัญของรูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือสนใจ (Audiences) หรือมีส่วนได้ส่วนเสียกับการประเมินและผลการประเมิน (Stakeholders) ในการดำเนินกิจการทางการประเมินที่สำคัญบางประการ ได้แก่ การกำหนดจุดมุ่งหมาย การสร้างเกณฑ์และตัวบ่งชี้และการกำหนดมาตรฐาน รูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้ คือ รูปแบบ Responsive ของ Stake รูปแบบ Naturalistic ของกูบา (Guba) และลินคอล์น (Lincoln) รูปแบบของแพตตัน (Patton)

ฉันทน์ ธาตุทอง (2550 : 113) ได้จัดกลุ่มลักษณะต่าง ๆ ของรูปแบบการประเมินจัดได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

1. กลุ่มยึดวัตถุประสงค์และยึดผู้ใช้บริการเป็นหลัก ประกอบด้วย

1.1 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของโพรวัส (Provus Curriculum Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินหลักสูตรที่ช่วยในการตัดสินใจหลักสูตรที่กำลังใช้อยู่ว่า ควรจะปรับปรุงหรือใช้ต่อไปหรือจะยกเลิก ซึ่งการประเมินเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับ 1) การกำหนดมาตรฐานของหลักสูตร ได้แก่ มาตรฐานด้านการพัฒนาและมาตรฐานด้านเนื้อหา 2) การพิจารณาความสอดคล้องระหว่างส่วนต่าง ๆ ของหลักสูตรกับมาตรฐานที่กำหนดขึ้น และ 3) การใช้หลักสูตรที่ไม่สอดคล้องสำหรับการหาจุดอ่อนของหลักสูตร

1.2 รูปแบบการประเมินของครอนบาค (Cronbach 's Concepts and Model) วิธีการประเมินประกอบด้วย ประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษา ประเมินกระบวนการเรียนการสอน ประเมินประสิทธิภาพ ประเมินทัศนคติ การติดตามผลหลังการเรียนรู้ วิธีประเมินตามแนวความคิดของครอนบาค เป็นการประเมินที่มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ กระบวนการประเมินที่มีระบบสามารถช่วยตัดสินใจที่มีเหตุผลได้ การประเมินทำหน้าที่หลายประการ ในด้านการศึกษา ได้แก่ การปรับปรุงหลักสูตรการตัดสินใจเกี่ยวกับตัวบุคคล และการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดระบบการบริหาร ไม่ควรนำผลงานหรือผลการปฏิบัติงานของนักเรียนเพียงอย่างเดียวมาเป็นเกณฑ์สำหรับการประเมินหลักสูตร เพราะยังมีปัจจัยอื่น ๆ ที่สำคัญและเกี่ยวข้อง จะต้องนำมาร่วมพิจารณาด้วย มีปัจจัยหลายอย่างในการพิจารณาการประเมิน ดังนั้น จึงต้องเลือกวิธีการวัดและเครื่องมือหลายแบบให้เหมาะสมและครอบคลุมปัจจัยเหล่านั้น

1.3 รูปแบบการประเมินหลักสูตรของไทเลอร์ (Ralph W.Tyler Curriculum Evaluation Model) เป็นรูปแบบการประเมินที่ยึดจุดมุ่งหมายเป็นหลัก โดยดูผู้เรียนว่ามีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่จุดมุ่งหมายกำหนดไว้หรือไม่ โดยศึกษาจากความสัมพันธ์ของ 3 องค์ประกอบ คือ จุดมุ่งหมายของการศึกษา ประสพการณ์การเรียนรู้ที่จัดให้กับผู้เรียนและผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน (ได้จากการวัดและประเมินผล)

1.4 รูปแบบการประเมินของสคริฟเวน (Scriven 's Evaluation Model) สคริฟเวนเป็นผู้คิดค้นวิธีการประเมินผลโดยที่ไม่ยึดเป้าหมาย เขาไม่เห็นด้วยกับการประเมินที่คำนึงถึงแต่จุดประสงค์ที่ได้ตั้งเอาไว้ก่อน เพราะจะก่อให้เกิดความลำเอียงในการประเมินว่าจะต้องตรวจสอบให้ตรงกับจุดประสงค์ให้ได้เท่านั้น ซึ่งจะทำให้ประเมินในสิ่งที่เกิดขึ้นจริงไม่ได้ครบถ้วนแน่นอน สคริฟเวนได้เสนอว่า ในการประเมินนั้น ผู้ประเมินควรจะประเมินสิ่งที่เกิดขึ้นจริง ๆ และจะสังเกตพฤติกรรมและสภาพการณ์รวมทั้งผลต่างๆ ที่ได้รับผู้ประเมินจะมีความเป็นอิสระในการเก็บข้อมูล

ทุกชนิดที่มีความเกี่ยวข้องกับสิ่งที่สังเกตได้และข้อมูลที่ได้รับจากการสังเกตมักจะเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพ ซึ่งอาจจะได้ ข้อค้นพบต่าง ๆ มากมาย นอกเหนือจากการได้ข้อค้นพบเพียงว่าหลักสูตรได้บรรลุจุดประสงค์หรือไม่อย่างไร เช่น อาจได้ข้อสรุปว่าหลักสูตรที่ประเมินอยู่นั้นคุ้มกับการลงทุนหรือไม่

กล่าวโดยสรุป จะเห็นว่ารูปแบบการประเมินที่เน้นการตัดสินคุณค่าของหลักสูตรโดยชี้ให้เห็นความแตกต่างระหว่างการประเมินความก้าวหน้ากับการประเมินผลสรุปได้อย่างชัดเจน โดยการประเมินความก้าวหน้าเป็นการประเมินเพื่อการปรับปรุงพัฒนาหลักสูตร และควรใช้นักประเมินที่มีความเกี่ยวข้องโดยตรงกับหลักสูตร ซึ่งเป็นผู้ที่มีความเข้าใจในรายละเอียดของหลักสูตรนั้นเป็นอย่างดี หรือกล่าวง่าย ๆ ก็คือใช้ผู้ประเมินที่อยู่ภายในโครงการหรือในหน่วยงานที่รับผิดชอบการสร้างและพัฒนาหลักสูตรนั้น ๆ ส่วนการประเมินผลรวมนั้น มีจุดมุ่งหมายสำคัญในการตรวจสอบประสิทธิผลของหลักสูตรและผู้ประเมินควรจะเป็นนักประเมินที่เป็นบุคคลภายนอกสิ่งสำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ความแตกต่างของการประเมินคุณค่าภายในหรือการประเมินก่อนการปฏิบัติงาน ได้แก่ การประเมินกระบวนการใช้เพื่อให้บรรลุเป้าหมายกับการประเมินเมื่อมีการปฏิบัติงานแล้วหรือการประเมินคุณค่าของการปฏิบัติการ ซึ่งเป็นการประเมินเพื่อการตัดสินคุณค่าที่ได้จากหลักสูตรนั่นเอง

2. กลุ่มเน้นการตัดสินใจในการจัดการ

กลุ่มเน้นการตัดสินใจในการจัดการ (Management - Oriented Approach) เป็นรูปแบบการประเมินที่คำนึงถึงการระบุและการดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลหรือสารสนเทศที่จำเป็นสำหรับใช้ในการตัดสินใจเชิงการจัดการ (Managerial Decision Making) ซึ่งมีรูปแบบการประเมินดังนี้

2.1 รูปแบบการประเมินของสตฟเฟิลบีม ซึ่งได้เสนอแนวคิดในการประเมินที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบของการประเมินแบบที่ยึดเป็นหลักในการตัดสินใจ (Decision - Oriented Evaluation) เป็นรูปแบบที่ช่วยในการตัดสินใจของผู้บริหาร การประเมินแบบซิปเป็นการประเมินเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลหรือสารสนเทศไปใช้ในการตัดสินใจหาทางเลือกที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินการของโครงการต่าง ๆ คำว่า CIPP ย่อมาจากคำ 4 คำ ได้แก่

2.1.1 การประเมินบริบท (C : Context Evaluation) คือ การประเมินสภาพแวดล้อมความต้องการที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร รวมทั้งเศรษฐกิจ สังคมการเมือง การปกครองและการศึกษาตลอดจนการศึกษาปัญหาอุปสรรคทั้งในและนอกระบบสังคมปัจจุบัน ซึ่งผลที่ได้จากการประเมินจะช่วยตัดสินใจเกี่ยวกับการวางแผนงาน นโยบาย เพื่อให้สอดคล้องกับ

สภาพแวดล้อมและความต้องการอื่น ๆ รวมทั้งนำไปสู่การกำหนดทิศทางและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

2.1.2 การประเมินตัวป้อนเข้า (I : Input Evaluation) คือ การประเมินปัจจัยที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหรือปัจจัยที่เป็นตัวทำให้เกิดวิธีการที่จะนำมาใช้ปฏิบัติ เพื่อให้บรรลุประสงค์ที่ต้องการเป็นการตรวจสอบความพร้อมของปัจจัยต่าง ๆ ทั้งในด้านกำลังคน วัสดุอุปกรณ์งบประมาณ ตลอดจนระบบการบริหารระบบการจัดการ การประเมินผลในส่วนนี้เพื่อประโยชน์ในการตัดสินใจว่าระบบ โครงสร้างต่าง ๆ ของหลักสูตร รวมทั้งวิธีการและระบบการบริหารงานของหลักสูตรมีความเหมาะสมหรือไม่ หรือควรจะใช้วิธีการใดที่เหมาะสมกว่า รวมทั้งเพื่อวิเคราะห์หาทางเลือกที่เหมาะสมที่สุดกับทรัพยากรที่มีอยู่และเป็นทางเลือกที่มีโอกาสให้บรรลุวัตถุประสงค์มากที่สุด

2.1.3 การประเมินกระบวนการ (P : Process Evaluation) คือ การประเมินกระบวนการของหลักสูตรในด้านการพัฒนาการเรียนการสอน เนื้อหาวิชาทั้งภายในและภายนอกห้องเรียน เป็นการประเมินการดำเนินงานหลังจากที่ได้ปฏิบัติตามที่กำหนดไว้แล้ว ทั้งนี้ผลที่ได้จากการประเมินทำให้ทราบว่า การดำเนินงานตามหลักสูตรมีปัญหาและอุปสรรคใดบ้าง การประเมินในส่วนนี้จะใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจที่สามารถนำไปปรับปรุงแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่

2.1.4 การประเมินผลผลิต (P : Product Evaluation) คือ การประเมินผลที่เกิดจากการใช้หลักสูตรตามวิธีการและแนวการดำเนินการสอนตามที่ได้ตัดสินใจแล้ว การประเมินผลส่วนนี้เพื่อช่วยในการตัดสินใจเกี่ยวกับการปรับปรุงข้อบกพร่องของการวางแผน การบริหารหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ว่าจะต้องมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอะไรบ้างและเมื่อดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแล้วจะต้องทำการประเมินกระบวนการเดิมเช่นนี้อีก เพื่อให้ได้หลักสูตรที่มีประสิทธิภาพมากที่สุด

กล่าวสรุปได้ว่า การประเมินแบบซิปป์ (CIPP Model) เป็นรูปแบบการประเมินให้สารสนเทศเพื่อการวางแผนโครงการ เพื่อการนำโครงการไปปฏิบัติ เพื่อปรับปรุงโครงการอย่างทันทั่วทั้งที่เป็นรูปแบบการประเมินที่ช่วยในการพัฒนาโครงการช่วยบริหาร โครงการ ตลอดจนการกำหนดอนาคตของโครงการ จึงกล่าวได้ว่ารูปแบบการประเมินแบบซิปป์เป็นรูปแบบเพื่อพัฒนาโครงการและประกันประสิทธิผลของโครงการเป็นอย่างดี มีลักษณะเป็นการใช้ข้อมูลย้อนกลับในกระบวนการต่าง ๆ ต่อเนื่องและเป็นวัฏจักรที่ครบวงจร ผลจากการประเมินมีประโยชน์สำหรับผู้มีหน้าที่ตัดสินใจและยังอาจใช้เพื่อตรวจสอบการตัดสินใจครั้งก่อน โดยข้อมูลที่ได้จากการประเมินกระบวนการอาจช่วยให้ผู้มีหน้าที่ตัดสินใจ ได้ทบทวนโครงสร้างที่ได้ตัดสินใจว่ามีความเหมาะสมหรือไม่และยังได้ทราบปัจจัยเบื้องต้นอีกครั้งหนึ่งด้วย ข้อคิดในการประเมินดังกล่าวนี้ได้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิธีการจัดการกับการตัดสินใจ

2.2 รูปแบบการประเมินของอัลกิน มีแนวคิดเกี่ยวกับการประเมินผลโครงการว่า เป็นการประเมินเพื่อการตัดสินใจและได้ให้ความหมายของการประเมินผลว่าเป็นกระบวนการ กำหนดขอบเขตของสิ่งที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจ การเลือกข้อมูลสารสนเทศที่เหมาะสม การเก็บ รวบรวมข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลไปสู่การจัดทำรายงานสรุปให้กับผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ ไว้ใช้พิจารณาทางเลือกที่เหมาะสมในการดำเนินงานของโครงการ โดยมีองค์ประกอบของการประเมิน โครงการไว้ 5 ประการ คือ 1) การประเมินระบบ 2) การประเมินการวางแผนโครงการ 3) การประเมิน การดำเนินการ 4) การประเมินเพื่อปรับปรุงโครงการ และ 5) การประเมินเพื่อการยอมรับ โครงการ

3. กลุ่มเน้นมีส่วนร่วม

หัวใจสำคัญของรูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ การให้ความสำคัญต่อการมีส่วนร่วมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องหรือสนใจ (Audiences) หรือมีส่วนได้ส่วนเสีย กับการประเมินและผลการประเมิน (Stakeholders) ในการดำเนินกิจการทางการประเมินที่สำคัญ บางประการ เช่น การกำหนดจุดมุ่งหมาย การสร้างเกณฑ์และตัวบ่งชี้ และการกำหนดมาตรฐานเป็น ต้น รูปแบบการประเมินในกลุ่มนี้ได้แก่ รูปแบบ Responsive ของสเตก (Stake) รูปแบบ Naturalistic ของกูบา (Guba) และลินคอล์น (Lincoln) รูปแบบของเอ็ม คิว แพตตัน (M.Q Patton) ซึ่งมีสาระสำคัญ ดังนี้

3.1 รูปแบบการประเมินของสเตก (Stake's Evaluation Model) สเตกให้ความสำคัญของการประเมินไว้ว่า เป็นการบรรยายเพื่อตัดสินคุณค่าโปรแกรมการศึกษา ซึ่งเป็นเรื่อง การบรรยายสิ่งที่จะถูกประเมิน โดยอาศัยผู้ทรงคุณวุฒิหรือผู้เชี่ยวชาญในการตัดสินคุณค่า ดังนั้น จะเห็นว่าในการประเมินทางการศึกษาตามแนวคิดนี้จะประกอบไปด้วยกิจกรรมหลัก 2 ประการ คือ บรรยายและการตัดสินใจ นั่นคือการบรรยายเป็นการอธิบายลักษณะของข้อมูลรวบรวมได้จาก แหล่งข้อมูลด้วยวิธีต่าง ๆ ส่วนการตัดสินใจก็จะต้องมีเกณฑ์มาตรฐานเปรียบเทียบแต่เนื่องจาก แหล่งข้อมูลมีมากมายและวิธีการเก็บข้อมูลมีหลายวิธี จึงเป็นหน้าที่ประเมินจะต้องรวบรวมข้อมูลที่แท้จริงให้ได้ จึงเสนอว่า ข้อมูลที่ควรพิจารณาในการประเมินหลักสูตรมี 3 ชนิด คือ

3.1.1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยเบื้องต้น (Antecedents) ได้แก่ สิ่งต่าง ๆ กับ หลักสูตร เช่น บุคลิกและนิสัยของนักเรียนและครู เนื้อหาสาระของหลักสูตร สื่อการเรียน สิ่งแวดล้อม และชุมชน เป็นต้น

3.1.2 กระบวนการ (Transaction) ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน เช่น การจัดลำดับ ประสบการณ์ บรรยายกาศของชั้นเรียน เป็นต้น

3.1.3 ผลผลิต (Outcome) ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่มี
ต่อครูและสถาบัน เป็นต้น

จากข้อมูลที่ได้รวบรวมมา 3 ชนิด ผู้ประเมินจะต้องแยกเป็น 3 ประเภท คือ
ผลที่คาดหวัง (Intents) ผลที่เกิดขึ้นจริง (Observations) มาตรฐานที่ใช้ (Standards) และที่มาจากการ
ตัดสินใจ (Judgment) โดยมีองค์ประกอบดังนี้

1. หลักการและเหตุผล (Rationale) เป็นสิ่งที่บ่งชี้ถึงปรัชญาและจุดมุ่งหมาย
พื้นฐานของโปรแกรม อาจจะเขียนหรือไม่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษรก็ได้ หลักการและเหตุผลนี้เป็น
พื้นฐานในการกำหนดสิ่งที่คาดหวัง (Intents)

2. เมตริกการบรรยาย (Description Matrix) คือ ส่วนที่ใช้บรรยายภาพรวม
ของข้อมูลการประเมิน เมตริกนี้ประกอบด้วย 2 ส่วน

2.1 ผลที่คาดหวัง ซึ่งครอบคลุมนโยบายและองค์ประกอบทั้งหมด

2.2 ผลที่เกิดขึ้นจริง

3. เมตริกการตัดสินใจ (Judgment Matrix) หมายถึง ส่วนของการตัดสินใจ
คุณค่าหรือคุณภาพของโปรแกรมทางการศึกษา โดยนักประเมินจะมีบทบาทในการตัดสินใจ
ซึ่งถือว่าเป็นผู้เหมาะสมที่สุดเมตริกนี้ประกอบไปด้วย 2 ส่วน คือ

3.1 มาตรฐานที่ใช้ (Standard) ซึ่งจะเป็นตัวบ่งชี้ว่าโปรแกรมทาง
การศึกษาที่จะประเมินนั้นมีคุณภาพหรือบรรลุเป้าหมายในการจัดการศึกษาหรือไม่และมาตรฐานที่
ใช้นี้แบ่งได้ 2 ชนิด คือ

3.1.1 มาตรฐานสมบูรณ์ (Absolute Standards) เป็นเกณฑ์ที่ตั้งขึ้น
ตามความคิดของบุคคล ซึ่งอาจใช้มากกว่าหนึ่งเกณฑ์ก็ได้

3.1.2 มาตรฐานสัมพัทธ์ (Relative Standards) เป็นเกณฑ์ที่ยึดเอา
ลักษณะของโปรแกรมใดโปรแกรมหนึ่งมาเป็นเกณฑ์เปรียบเทียบ

3.1.3 ที่มาของการตัดสินใจ (Judgment) เป็นขั้นที่พิจารณาว่า
โปรแกรมทางการศึกษามีคุณภาพเพียงใด มีข้อดีข้อเสียอย่างไรบ้าง เพื่อที่จะได้พัฒนาแก้ไขหรือยกเลิก
การตัดสินใจต้องอาศัยการเปรียบเทียบข้อมูลที่ได้กับมาตรฐานที่ใช้ลักษณะการเปรียบเทียบจะมีอยู่
2 ลักษณะ คือ

3.1.3.1 การเปรียบเทียบสมบูรณ์ (Absolute Comparison)

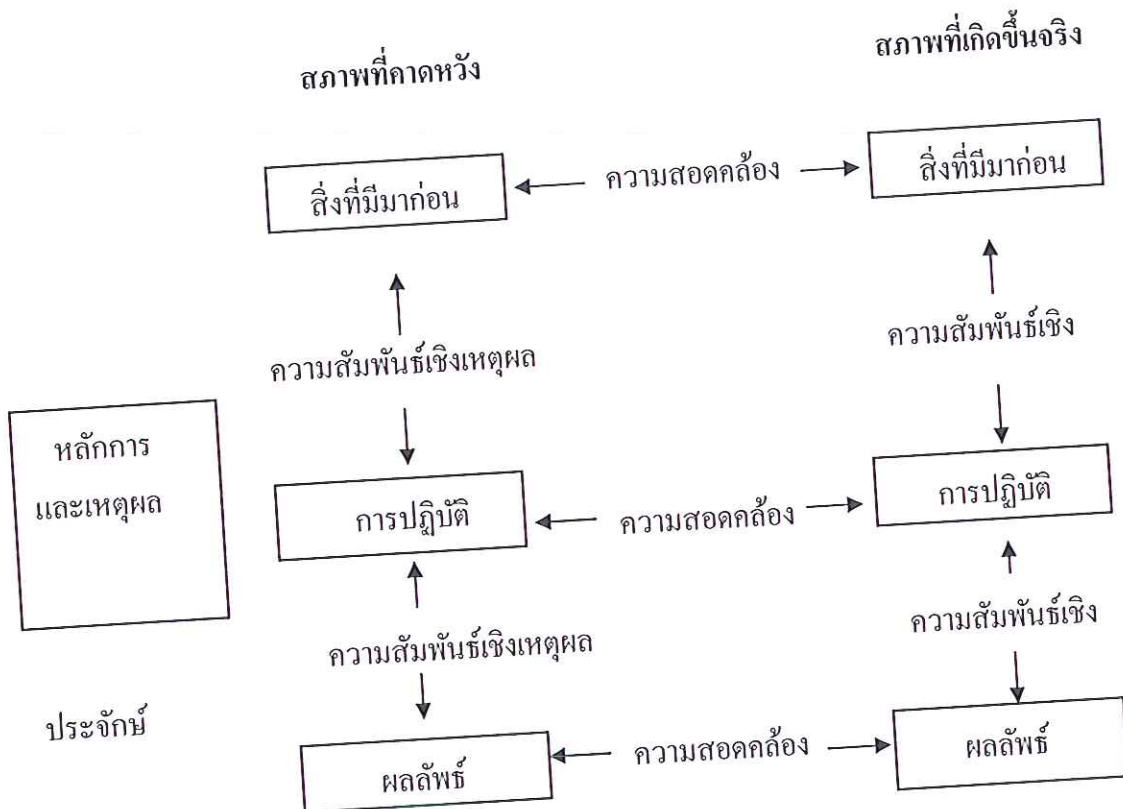
หมายถึง การเปรียบเทียบ ข้อมูลเชิงบรรยายของโปรแกรมที่ต้องการประเมินกับมาตรฐานสัมบูรณ์
โดยพิจารณาจากสิ่งที่เป็นจริง กระบวนการและผลผลิตตามลำดับ

3.1.3.2 การเปรียบเทียบสัมพัทธ์ (Relative Comparison)

หมายถึง การเปรียบเทียบข้อมูลเชิงบรรยายของโปรแกรมที่ต้องการประเมินกับข้อมูลเชิงบรรยายของโปรแกรมที่ใช้เป็นมาตรฐานสัมพัทธ์

สำหรับวิธีการในการประเมินตามแนวนั้น ผู้ประเมินต้องพิจารณาข้อมูลเพื่อการอธิบาย โดยต้องมีการศึกษาความสอดคล้องระหว่างผลที่คาดหวังกับผลที่เกิดขึ้นจริงและหาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยเบื้องต้นกับกระบวนการและผลผลิต เมื่อได้ผลอย่างไรแล้วจึงเปรียบเทียบกับมาตรฐานที่กำหนดไว้และมาตรฐานที่คาดว่าจะให้เกิดขึ้นแล้วจึงตัดสินใจ

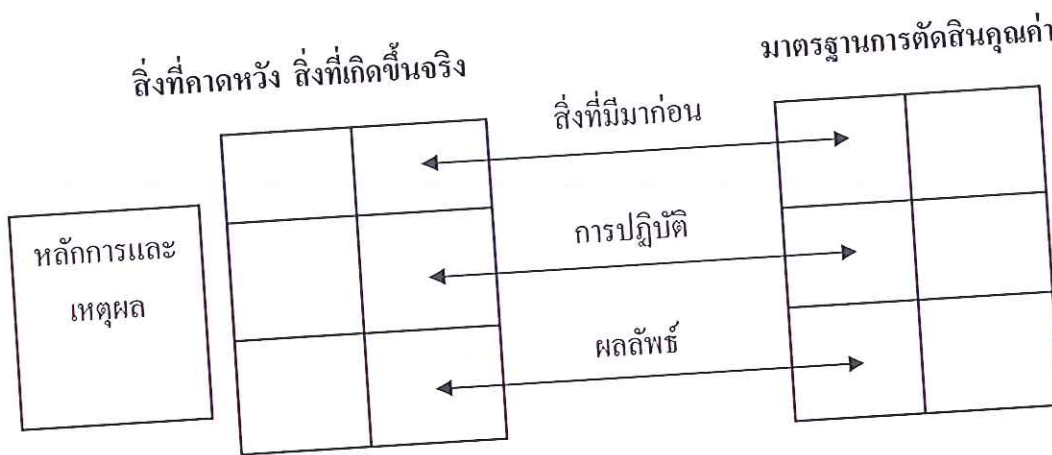
การบรรยายสิ่งที่มุ่งประเมินในเชิงความสัมพันธ์และความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบเหล่านี้ สเตคได้เสนอในรูปแบบของตารางเมตริก ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 การบรรยายสิ่งที่มุ่งประเมินตามรูปแบบการประเมินของสเตค
ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541 : 299)

3.2 การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมิน ซึ่งการดำเนินการต่อจากการบรรยายสิ่งที่มุ่งประเมินในส่วนแรก ในการตัดสินคุณค่าของสิ่งใดสิ่งหนึ่งสเตค เสนอให้เทียบกับเกณฑ์มาตรฐาน ซึ่งมี 2 ชนิด คือ เกณฑ์มาตรฐานสัมบูรณ์ (Absolute Standard) ซึ่งเป็นเกณฑ์มาตรฐานแสดงความเป็นเลิศโดยกำหนดจากทฤษฎี ผลงานวิจัย หรือเอกสารอ้างอิงที่เป็นที่ยอมรับหรือมีข้อมูลสนับสนุนน่าเชื่อถือต่างๆ และเกณฑ์สัมพัทธ์ (Relative Standard) ซึ่งเป็นเกณฑ์การเปรียบเทียบจากโครงการอื่นที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน

ผลการตัดสินโดยการเปรียบเทียบสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับเกณฑ์มาตรฐานจะนำไปสู่การตัดสินคุณค่าทั้งในด้านสิ่งที่มีมาก่อน ด้านการปฏิบัติและด้านผลลัพธ์ ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 การตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มุ่งประเมินตามรูปแบบการประเมินของสเตค

ที่มา : สมหวัง พิธิยานุวัฒน์ (2541 : 300)

สเตค (Stake อ้างถึงใน มนัท ธาตุทอง, 2550 : 120) ได้เสนอขั้นตอนในการประเมินไว้ดังนี้

1. ให้ข้อมูลภูมิหลัง โดยการบรรยายหลักการและเหตุผล รวมทั้งความต้องการจำเป็นของโครงการหรือสิ่งที่มุ่งประเมิน
2. เขียน/ระบุสิ่งที่มีความก่อน (ปัจจัยนำเข้า ทรัพยากร เงื่อนไขต่างๆ ที่เป็นอยู่) การปฏิบัติ กิจกรรมกระบวนการและผลลัพธ์ต่าง ๆ ที่คาดหวัง
3. บันทึกสิ่งที่มีความก่อนการปฏิบัติและผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นจริง จากการสังเกต รวมทั้งสิ่งที่เกิดขึ้นโดยไม่ตั้งใจเกี่ยวกับองค์ประกอบทั้งสามด้วย
4. กำหนดมาตรฐานการประเมินให้ชัดเจน (เกณฑ์ ความคาดหวัง ผลของโครงการที่ใช้เปรียบเทียบ) เพื่อใช้ตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มีความก่อน การปฏิบัติและผลลัพธ์

5. บันทึกผลการตัดสินคุณค่าของสิ่งที่มีมาก่อน การปฏิบัติและผลลัพธ์นักประเมินสามารถวิเคราะห์ข้อมูลสารสนเทศในตารางเมตริกการบรรยาย โดยพิจารณาความสอดคล้องระหว่างสิ่งที่คาดหวังกับสิ่งที่เกิดขึ้นจริงและความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบ ทั้งสามคือสิ่งที่มีมาก่อนการปฏิบัติและผลลัพธ์ ในส่วนของการตัดสินคุณค่าของแต่ละองค์ประกอบให้เปรียบเทียบระหว่างสิ่งที่เกิดขึ้นจริงกับมาตรฐานในแต่ละองค์ประกอบนั้น

จากการที่รูปแบบการประเมินหลักสูตรของสศต เป็นรูปแบบที่สอดคล้องในองค์ประกอบของระบบการเรียนการสอนกับองค์ประกอบของระบบหลักสูตรทั้ง 3 ด้าน ในการประเมินหลักสูตรครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงใช้รูปแบบของการประเมินหลักสูตรในองค์ประกอบของระบบ หลักสูตร 3 ด้าน เป็นหัวข้อของเกณฑ์การประเมินดังนี้

1. ด้านตัวป้อนหรือปัจจัยเบื้องต้นหรือสิ่งนำ ได้แก่ องค์ประกอบของผู้เรียน ผู้สอน สื่อการเรียน สภาพแวดล้อมและชุมชน
 2. ด้านกระบวนการสอนหรือการปฏิบัติการ ได้แก่ กระบวนการเรียนการสอน
 3. ด้านผลผลิตหรือผลลัพธ์ ได้แก่ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและทัศนคติของนักเรียน
- ผลที่มีต่อครูและสถาบัน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การประเมินหลักสูตรสถานศึกษาโรงเรียนบ้านขอดคอยวิทยาคมครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

สังค ดุษฎีวิทิต (2546) วิจัยเรื่อง การศึกษาสภาพการปฏิบัติงานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ของสถานศึกษา) ในโรงเรียนนาร่องและโรงเรียนเครือข่ายสังกัด สำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดลำปาง ด้วยการพิจารณาจากองค์ประกอบ 5 ด้าน คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา ด้านการวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร ด้านการบริหารหลักสูตร และด้านการนิเทศกำกับติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า การปฏิบัติงานการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ของสถานศึกษา) ในส่วนรวมผู้บริหารและครูผู้สอนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงอันดับตามค่าเฉลี่ยของด้านที่ได้ปฏิบัติดังนี้ อันดับแรก คือ ด้านการจัดทำสาระหลักสูตรสถานศึกษา โดยมุ่งปฏิบัติที่การจัดทำโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษา อันดับที่สองคือ ด้านการเทศการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร โดยมุ่งปฏิบัติที่การวางแผน การเทศการกำกับติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา อันดับที่สาม คือ ด้านการเตรียมความพร้อมของสถานศึกษาโดยมุ่งปฏิบัติที่การดำเนินงานจัดทำ

แผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน อันดับสี่ คือ ด้านการดำเนินการบริหารหลักสูตรโดยมุ่งปฏิบัติที่การบริหารงานทั่วไป เพื่อสนับสนุนการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้ ส่วนอันดับสุดท้ายคือ ด้านการวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรโดยมุ่งปฏิบัติที่การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน

ศิริพร วรินทร์ (2546) วิจัยเรื่อง ความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดกรุงเทพมหานคร จากผลการวิจัย พบว่าโรงเรียนมีความพร้อมในการพัฒนาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ใน 6 ด้าน (ตั้งแต่ร้อยละ 58.93 ถึง 97.02) โดยมีความพร้อมแต่ละด้านดังนี้ 1) ด้านการสร้างความตระหนักให้กับบุคลากร ได้แก่ การประชุมชี้แจง การจัดหาเอกสารสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ การติดต่อวิทยากรจากโรงเรียนนำร่องและเครือข่าย 2) ด้านการแต่งตั้งคณะกรรมการและอนุกรรมการ ของสถานศึกษา ได้แก่ หน้าที่ในการกำหนดสาระรายละเอียดของหลักสูตร หน้าที่ในการกำหนดสัดส่วนสาระการเรียนรู้ของกลุ่มวิชา 3) ด้านการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ ได้แก่ การประชุมครูและผู้ปกครอง การนำข้อมูลสารสนเทศมาพิจารณาในการดำเนินงาน 4) ด้านการจัดทำข้อมูลสารสนเทศ ได้แก่ การแต่งตั้งคณะกรรมการในการทำงาน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบกรอกข้อมูล มีการจัดระบบสารสนเทศในเรื่องข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน สภาพการจัดการแผนการเรียน การจัดงบประมาณ 5) ด้านการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ได้แก่ ข้อมูล ผลสัมฤทธิ์และคุณลักษณะของผู้เรียน การจัดประชุมเป็นระยะ ๆ และ 6) ด้านการพัฒนากุศลกร ได้แก่ มีการประชุมเพื่อสำรวจความต้องการ การประเมินหลังการพัฒนากุศลกร และการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน

กรรณิการ์ คำราพิข (2548) วิจัยเรื่อง การใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2544 ของโรงเรียนประถมศึกษานำร่องและโรงเรียนเครือข่ายนำร่องในจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารมีการจัดระบบข้อมูลสารสนเทศเกี่ยวกับนักเรียน ประวัติ รายงานผลการเรียนให้ครูวิชาการและฝ่ายวิชาการ ประชุมครูทั้งหมด แล้วร่วมกันจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาความต้องการของท้องถิ่น และตกลงกันในที่ประชุมเพื่อพิจารณาจัดครูเข้าสอน สถานศึกษาเป็นผู้สำรวจแล้วจัดหาสื่อการเรียนการสอนและเอกสารประกอบหลักสูตร มีการกำหนดนโยบายให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้าเป็นรายปี ให้ความช่วยเหลือโดยการให้คำปรึกษาแนะนำแก่ครูและมีการตรวจสอบแผนการจัดการเรียนรู้ล่วงหน้าก่อนนำไปใช้จริง ซึ่งมีครูฝ่ายวิชาการ มีหน้าที่ติดตามผลการนำแผนการจัดการเรียนรู้ไปใช้ ส่งครูเข้ารับการอบรมเพื่อพัฒนาเพิ่มพูนความรู้ พร้อมทั้งได้จัดให้มีระบบการนิเทศภายในและจัดให้มีการควบคุมคุณภาพและจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน

สำหรับครูผู้สอนพบว่า ครูได้รับความรู้เกี่ยวกับหลักสูตรจากการศึกษาค้นคว้าจากเอกสารหลักสูตร ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้รายปี โดยเน้นให้ผู้เรียนมีโอกาสได้ลงมือปฏิบัติจริง พร้อมทั้งสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ โดยคัดเลือกเนื้อหาจากผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและมาตรฐานการเรียนรู้ช่วงชั้น ยึดผู้เรียนเป็นหลักในการตัดสินใจ เลือกใช้สื่อ ซึ่งส่วนใหญ่จัดทำมาเอง มีจุดมุ่งหมายวัดผลประเมินผลเพื่อปรับปรุงและพัฒนาผู้เรียน โดยใช้วิธีตรวจงานแล้วแจ้งผลให้ผู้เรียนทราบทันที เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการพัฒนาสูงขึ้นและแก้ไขพฤติกรรมอันไม่พึงประสงค์ของผู้เรียนในลำดับต่อไป ส่วนผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนโดยเฉลี่ยอยู่ในเกณฑ์ดี ปัญหาและอุปสรรคของผู้บริหารและผู้สอนคือ ยังขาดงบประมาณสนับสนุนในการจัดทำหลักสูตร และจัดซื้อจัดหาอุปกรณ์การเรียนการสอน จำนวนครูมีไม่เพียงพอ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจนในการติดตามการใช้หลักสูตร ขาดแคลนเครื่องมือและความรู้ความเข้าใจในการสร้างเครื่องสำหรับใช้ในการวัดผลประเมินผล รวมทั้งขาดแหล่งข้อมูลและเอกสาร ซึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรจัดสรรงบประมาณสนับสนุนเพิ่มมากขึ้นและมีปริมาณที่เพียงพอกับความต้องการ มีการติดตามผลการดำเนินการใช้หลักสูตรอย่างต่อเนื่อง ปรับเปลี่ยนวิธีการนิเทศและติดตามการใช้หลักสูตรตามสภาพการณ์และเป็นไปในมาตรฐานเดียวกัน

สุชาติ กุลชิงชัย (2548) วิจัยเรื่องการประเมินหลักสูตรสถานศึกษากลุ่มสาระ สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ช่วงชั้นที่ 1 โรงเรียนมงฟอร์ตวิทยาลัย อำเภอเมืองเชียงใหม่ พบว่า ด้านการกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรกำหนดได้ชัดเจนและมีความเหมาะสมมาก ด้านโครงสร้างเนื้อหาของหลักสูตรมีความเหมาะสมมาก คือ การกำหนดเนื้อหาของทุกสาระเหมาะสมกับคาบเวลาเรียนในแต่ละภาคเรียน มีความสอดคล้อง สัมพันธ์กับประสบการณ์และความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียน เหมาะกับระดับสติปัญญาของผู้เรียนแต่ละระดับชั้น ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ มีความเหมาะสมมาก คือ การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ตามหลักสูตรสถานศึกษามีความหลากหลายและตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเป็นศาสนิกชนที่ดี มีคุณธรรมจริยธรรม ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้ตามสภาพจริงนำแหล่ง การเรียนรู้จากชุมชนในท้องถิ่นมาใช้ได้ สามารถจัดกิจกรรมโดยสอดแทรกคุณลักษณะอันพึงประสงค์ได้เป็นอย่างดี ในด้านการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้มีความเหมาะสมมาก คือ กำหนดวิธีการวัดผลประเมินผลได้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เนื้อหาแต่ละสาระกิจกรรมการเรียนรู้กำหนดได้ครอบคลุม ทั้งด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัย และจิตพิสัย เน้นการปรับปรุงและพัฒนาผลงาน ประเมินตามสภาพจริง สามารถเลือกใช้เครื่องมือได้อย่างเหมาะสมและหลากหลาย ประเมินเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสมและหลากหลาย

รศรินทร์ ใจนันท์ (2550) วิจัยเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในช่วงชั้นที่ 3 ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาแม่ฮ่องสอน เขต 2 จากการศึกษาพบว่า ด้านกระบวนการจัดการหลักสูตรผู้บริหารสถานศึกษามีความเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ด้านการดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรครูผู้สอน โดยภาพรวมมีความเห็นอยู่ในระดับดีมากและนักเรียนมีระดับความเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ด้านการสนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นในภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ครูผู้สอน โดยภาพรวมมีความเห็นอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น การให้ข้อเสนอแนะต่าง ๆ ผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก ส่วนครูผู้สอน โดยภาพรวมมีความเห็นอยู่ในระดับดีมาก และคณะกรรมการสถานศึกษามีความคิดเห็นโดยภาพรวมอยู่ในระดับดีมาก

เกียรติสุดา กาศเกษม (2551) วิจัยเรื่อง การประเมินการใช้หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง ของโรงเรียนเทศบาลเมืองแม่ฮ่องสอน จากการศึกษาพบว่าด้านตัวป้อนก่อนการใช้หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง บุคลากรครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ในด้านความพร้อมของนักเรียน บุคลากรครู เนื้อหาสาระของหลักสูตรและสภาพแวดล้อมที่สนับสนุนส่งเสริมการใช้หลักสูตรและมีความคิดเห็นด้วยระดับปานกลาง ในด้านความพร้อมของสื่อการเรียนรู้ก่อนการใช้หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง ส่วนด้านกระบวนการในการใช้หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียงมีความคิดเห็นระดับ เห็นด้วยมาก ในด้านกระบวนการวัดผลประเมินผล กระบวนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ส่วนการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยปานกลางและด้านผลผลิตจากการใช้หลักสูตร บุคลากรครูและผู้บริหารมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยมาก ในด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และมีความคิดเห็นระดับเห็นด้วยปานกลาง ในด้านการนำเอาหลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและความรู้ความเข้าใจเรื่องการรวมกลุ่มขององค์กรต่าง ๆ ในชุมชนและเมื่อศึกษาจากแบบรายงานพฤติกรรมตนเองของนักเรียนพบว่า นักเรียนมีพฤติกรรมปฏิบัติเป็นบางครั้งมากที่สุด โดยมีการปฏิบัติมากในด้านการวางแผนการใช้จ่ายและการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ส่วนพฤติกรรมที่นักเรียนไม่เคยปฏิบัติเลย คือ การเผยแพร่แนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและจากการประเมินการตรวจใบงานของนักเรียนตามหน่วยการเรียนรู้ในหลักสูตรพบว่านักเรียนส่วนใหญ่มีผลการประเมินในระดับดี

ด้านความพึงพอใจในการใช้หลักสูตรเสริมธุรกิจพอเพียง พบว่า บุคลากรครู ผู้ปกครองนักเรียน มีความพึงพอใจในระดับเห็นด้วยมาก ส่วนนักเรียนมีความพึงพอใจระดับเห็นด้วยปานกลาง บุคลากรฝ่ายสนับสนุนการสอน วิทยากรท้องถิ่น และผู้บริหาร มีความพึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรเรื่อง ความรู้ความเข้าใจหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของนักเรียน พฤติกรรมด้านการมีส่วนร่วม

ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การวางแผนการใช้จ่ายของตนเอง และควรมีคุณธรรมตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง แต่ยังไม่พึงพอใจในเรื่อง การเผยแพร่หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ส่วนปัญหาการใช้หลักสูตรที่พบ คือ นักเรียนไม่สามารถนำความรู้ความเข้าใจไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ครูดูแลเอาใจใส่นักเรียนไม่ทั่วถึงและครูบางคนไม่ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้นักเรียน ผู้บริหารไม่นิเทศติดตามการใช้หลักสูตรอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนขาดแคลนสื่อการเรียนรู้ และงบประมาณในการจัดทำโครงการต่าง ๆ

ข้อเสนอแนะในการใช้หลักสูตร ควรเน้นให้ผู้เรียนนำหลักเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้จริงในชีวิตประจำวันและเผยแพร่แก่ชุมชน ให้ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างให้นักเรียน สอดส่องดูแลพฤติกรรมนักเรียนอย่างใกล้ชิดและเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ค้นคว้าหาความรู้ต่าง ๆ ด้วยตนเองจากสื่อการเรียนรู้ในท้องถิ่นที่มีความหลากหลาย ทันสมัย โดยอาศัยความร่วมมือจากชุมชน และวิทยากรท้องถิ่น รวมทั้งเพิ่มระยะเวลาในการใช้หลักสูตรให้มากขึ้น